لێکترازان لە نێوان تیۆرو پراکتیکدا.. حەیدەر عەبدولرەحمان

بە یەکەمجار لەساڵانی هەشتاکان بوو، لە ئەکادیمیای هونە جوانەکانی بەغدا(دانا ئاووف)م وەك گەنجێکی تینوو بە شانۆ ناسی، جارجارەش لە پەراوێزی نمایشکی قوتابیانی ئەکادیمیا، یەکترمان دەبینی، زۆر بچڕی دەخزاینە نێو گفتوگۆی گەرمی شانۆیی.
جارێکی تر هەر لەو سەردەمدا لەگەڵ بینینی نمایشی (باخچەی ئاژەڵان) لەسلەمانی، لەگەڵ {دانا ئاووف) بڕیك گەیشتینەوە.
ئەو کات دانا، هاوکوف لەگەڵ چەند گەنجێکی دیکەی ئەکادیمی لەشانۆی ئەزموونگەری، لە هەوڵی ئەوە دابوون، فۆرمێکی نوێ بەشانۆی کوردی ببەخشن و بینەری کورد لەڕووتکی نوێ ئابنن، کە فریاد ڕەسکی ئەو فۆرمە واقیعیە تەقلیدیە بێت شانۆی کوردی تەدا دەژیا، بەڵام ئەزموونگەری نەیتوانی وەك ڕیبازیك شوێنی خۆی بکاتەوەو پانتاییەك لەشانۆی کوردی داگیر بکات و بەئاسانی پووك نەبەتەوە.
زۆر ئارەزووم بوو دوای تەپڵە بوونی زەمەنێکی درێژ (دانا ئاووف) وەك دەرهێنەر لەسەر شانۆدا ببینم، بە وەڵامدانەوەی کەمێك پرسیار کە بەردەوام لەمشکمدا گینگڵیان دەخوارد.
وەك پرسیاری ئەوەی: ئایا (دانا ئاووف) دوای ئەو هەموو پشکۆتنە فیکری و تیۆریەی لەو ساڵانەی دواییدا لەئەوروپا بەدەستی هێنا، ئایا بەهەمان شێوە، توانیوویەتی لەووی پراکتیکیشەوە توانستە زانستی وفیزیکی و لابوریێکانی خۆی پڕە پێ بداو وەك پێویست سوود لەشانۆی ئەوروپی و پشکۆتنکانی ببینێ؟
ئایا (دانا ئاووف) بەخۆی و ئەزموونی چەند ساڵی لەکوردستان و ئەوروپا ئەستا دەتوانێ وەك دەرهێنەرێکی خاوەن ئەزموون، لەسەر پێی خۆی بوەستێ و شان بەشانی دەرهێنەرکانی کوردستان لەسەر شانۆکاباری لەسەر داهێنان بکاو لەقیستیڤاڵی نێو دەوڵەتیکاندا سەرکەوتن بەدەست بهێنێ؟
دەیان پرسیاری دیکە، منیان بەخەیاڵەوە سەر قاڵ کرد.
بڕیام کاتێ خۆی و بەرهەمکەیم لەنمایشی (لێکترازان)بەچاوی خەم بینی، وەك چاوەڕوانیم دەکرد نمایشکە وەڵامی تەواوی پرسیارەکانی دامەوە و لەهەموو ئەو تەومژییە رزگاری کردم.
بەر لەهەموو شتێ دەڵێم، ڕاستی من هەستم بەهاوسەنگ بوونی ئەو دوو

لاینۆ تۆورییۆو پراکتیکیۆ نۆکرد کۆ (دانا) وۆك مۆعریفۆو کولتوورو تۆکست ومیتۆدۆکانی دیکۆی شانۆ وۆك کتۆب و توۆژینۆوۆو وتاری ۆۆخنۆیی بۆاویان دۆکاتۆو، لۆگۆۆ فۆرم وتۆکنیك و ستاتیکای شانۆیی لۆسۆر شانۆ وۆك پراکتیك بینیمان.
بۆ شك، ئۆگۆر بۆدیدۆکی ۆۆخنۆیی و لۆژیکی و زانستی دوور لۆهیچ پۆوۆرۆکی دیکۆی مۆزاجی هۆۆی سۆنگۆنی و ئۆو بۆراوردۆ مۆودا دوورۆی نۆوان شانۆ لۆکوردستان وشانۆ لۆ ئۆوروپا لۆبۆرچاو بگری، ئۆوۆ لۆژیك وا دۆخوازی، کۆ دۆبوا ئۆزموونی (دانا) زۆر لۆوۆندۆی ئۆستا دۆوۆۆمۆند تر بۆت و زۆر لۆئۆنجامۆکانی ئۆو ئۆزموونانۆی پۆخشی سۆر شانۆکارۆکانی کوردستان بکردایۆو زۆریشی لۆ فۆر بوونایۆ، وۆك چۆن لۆۆووی تیۆرییۆو سوودییان لۆی بینیووۆ، لۆۆووی پراکتیشۆو دۆبوا هۆروابۆ.
وۆك چۆن کاتۆ سۆۆاح قۆسۆب چووۆ یوگسلافیا ، لۆوۆ ئۆزموونی شانۆی (وۆنۆ) ی لۆگۆۆ خۆی هۆنایۆوۆو قوتابیۆکانی ئۆکامیای شانۆی لۆبۆغدا ۆاهۆناو بۆدۆیان قوتابی لۆسۆر ئۆو ئۆزموونۆ ۆاهاتن، بۆهۆمان شۆوۆ دۆبوا (دانا ۆۆئووف) لۆ ۆووی پراکتیکیۆو، وۆك دۆرهۆنۆرۆکی ئۆکادیمی بۆلانی کۆم خۆی بۆهۆزتر کردایۆ..
بۆگشتی وۆاشکاوی ئۆوۆی چاوۆۆوانیمان دۆکرد، لۆئاست خۆزگۆکانی ئۆمۆ نۆبوون وۆك ئاواتمان بۆی دۆخواست
ۆۆنگۆ فاکتۆری هۆرۆ بنۆۆۆتی لۆو چۆند خاۆۆدا گرد ببنۆوۆ:
یۆکۆم : ئۆوۆندۆی دانا سۆرقاۆی نووسین و توۆژینۆوۆی شانۆیی بووۆ، ئۆوۆندۆ کاتی بۆ هونۆری دۆرهۆنان و نواندن و تۆکنیك و ۆاهۆنانی ئۆکتۆر لۆۆووی فیزیك و جۆستۆو دۆنگ وئیلقاو پۆرفۆرمانسۆو تۆرخان نۆکردووۆ
دووۆم:هۆموو پیشۆیۆك لۆوانۆش شانۆ، بۆمومارۆسۆ بوونی بۆردۆوام و دوور لۆداپچۆان پۆشکۆوتن بۆخۆیۆو دۆبینیت، بۆۆام من وا هۆست دۆکۆم ئۆومومارۆسۆیۆ لای (دانا رۆووف) کۆمتر بووۆ لۆوۆی بۆ دۆرهۆنۆرۆك پۆویستن و دۆرفۆتی کۆمتری بۆ ۆۆخساوۆ و سوودۆکی ئۆوتۆی لۆ ئۆزموونۆکانی ئۆوروپا وۆرنۆگرتووۆ.
دانا لۆهۆندۆ بواردا باس لۆوۆ دۆکات کۆلۆ سوید چالاکی هۆبووۆ و لۆشانۆی پاشایۆتی کاری کردووۆ، بۆۆام هیچ لۆو چالاکییانۆ نۆگۆیشتۆنۆتۆ کوردستان و نۆبوونۆتۆ بنۆمایۆك بۆ گۆشۆو سۆقامگیر بوونی توانستۆکانی لۆبواری دۆرهۆناندا.

دۆق

لۆو بۆرهۆمۆدا دۆرهۆنۆر خۆی نووسۆری دۆقۆ، ویستیۆتی فۆلسۆفۆیۆکی وجودی بۆ سۆردۆمۆکی نامۆی مرۆڤایۆتی داۆۆژۆ، کۆ تۆیدا مرۆڤایۆتی

بەرەو لەکترازان و دابەان دەبات و خەپەرستیەتی و نەرگزیەتی تەدا زاەە.
سەردەمەك مرەڤ تەیدا دەستەمەی بە هودەیی و بئ ئومەدی دەکات، زەر جاران سەلوای مرەڤ دەبەتە تەنیا بوکەەەیەك کە جەی مرەڤی بە بکاتەوە، بە حەسرەتی ئەوە دەبەت، کەسەك هەبەت گوە ی لە بگرە و ئەویش ئازارە دەروونیەکانی بە هەەەژە.
دەقەکە زمانەکی سادەو ەەمانسییانەی هەیە و پشت بەدیالەگ دەبەستەت، کەمتر پەنا بەوداو دەبات، بەەام کەمەك درەژە دادەی تەدا کراوەو بە خوەندنەوە ئاساییە، بەەام بە نمایشی شانەیی، ناچاری ئەوەت دەکات ئامادەی بکەیت و کورتی بکەیتەوە و هەندە لەدیمەنەکانی هەەگریت.
بەیە هەستم دەکرد، بونیاتی درامی دیمەنەکان مکەم نین و پرەسەی هەەوشانەوەو بونیات نانەوە لەدەقەکەدا هەیە.
پرسی کات دەرهەنەری ناچار کردووە بە چارەسەرکردنی کەشەی یەکسان بوونی دەق و کات.
چونکە زەر جاران کورتی و درەژی دەق بەپەی جوگرافیاو شارستانیەت و ئاستی هوشیاریی و کولتووری و کەمەایەتیەوە دەگەەەت، بەیە لەسەردەمی ئەستادا ئامادەکاری بە دەق دەکرەت.
زەر جاران هاوسەنگ نەبوونی کات و دەق دەبەتە هەی شەواندنی نمایش لەووی دەرکەوتن یا بزر بوونی کارەکتەرەکان، هەندە جاریش ئامانج و فەلسفەی نمایش دەشەوەنە.

وەنەی درامی:

بینەر لەنمایش دا هەمیشە چاوەە ی وەنەی درامیە، لەو وەنانەی بونیاتی درامی گەشەپئ دەدەن.
لە (لەکترازان)دا قەیرانەك لەوەنەی درامی هەیە، بەدەر لەچەند دیمەنەکی کورت، لەوانە سەمای کەتایی (هلند ئیبراهیم) لەگەە بوکەەەکەی وگەمەی بلقە ەەنگاوەەنگەکان و هەەدانی کاغەزەکانی شاعیر.
دەکرا دەرهەنەر نمایشەکە تەرتر بکات لەوەنەی درامی، بە بەرزکردنەوەی ریتمی نمایشەکەو رزگارکردنی لە سارد بوونەوە مەیین کە هەندە جار باەی بەسەر هەەەکەدا دەکەشا.

ئەکتەر

چاەەوانی ئەوەمان دەکرد ئەو کەمەە ئەکتەرە بە توانایە، کە پەن لە ئەزموونی بەپەز و بەرهەمی دیارو بەرچاو، فاکتەرەکی یاریدەر بن بە سەرکەوتنی دەرهەنەر، بەەام ئەو دەرفەتە وەك پەویست دەستەمە

نەکرا، بە ئاوەی هەزو توانستی هەموو ئەو ئەکتەرانە لەسەر ڕووپەی بەرهەمەکەدا ڕەنگ بداتەوە، یا ببنە دەمارێکی سەرەکی لە ئەکتیف بوونی دەستاتی دەرهێنەر.
پێم وایە دیسان هەر هەکاری تر هەبوون بە نادیاری ئەکتەر لەسەر پانتایی نمایشکەو کاریگەری لەسەر وروژاندنی بینەرو بەتەن کردنی ریتمی نمایشکە. لەوانە :
زۆری ژمارەی ئەکتەرەکان و کەمی دەرفەتی دەرکەوتن و نەناسانی هەلی پێویست بە نواندنی ئەکتەرەکان و دەرخستنی تواناکانیان.
ئەم بچووك کردنەوەی ئەکتەر، کەشێی بە دروست کردنی شوناسێك بە هەر یەك لە کاراکتەرەکان دروست کردبوو.
کەهەم بەبەش بکرێن لەدەرخستنی تواناو بەهرەیان، هەمیش بینەر بەبەش بێت لە ناسینی کاراکتەرەکان لە ڕەهەندە جیاجیاکانیاندا.
بینەری کورد لەپەراوێزی چەندین ئەزموونی جیا جیادا ئاشنا بەتوانست و دەستاتی زۆر لەو ئەکتەرانەیە، بۆیە کاتێ پەرفەرمانسی ئەو ئەکتەرانە لە ئاستێکی نزمتر لە خەیان دەبینێ، ناچارێ پرسیاری زۆری لادروست بێت و بەدوای وەڵامەکانیاندا بگەڕێت.
هەر بە نموونە شەمالی عەبدوڵا لە نمایشی (باوك) دا ڕۆڵێکی مەزوویی بینی وگەیشتە ئاستێك تا تەماشن مابێت ئەو دەرفەتی بە ناڕەخستەوە ببەتەوە ئەو باوکی جاران، بەڵام لەو نمایشەدا زۆر بچووك بەتەوەو زۆر لە بەها هونەرییەکانی لە دەست دەدات، کەتێیدا بینەر دووچاری نیگەرانی بکات
شیلان عەبدوڵا لەنمایشی (بەردی سەبوری) ئاسوارێکی بەجێ هەشت بای دە ساڵی بەدەنگی و بەزیندوو ڕاگرتنی بکات، کەچی لەو بەرهەمدا ئاسوارێکی لە زهنی بینەردا بەجێ نەهەشت.
ئەکتەرە بە تواناکانی تریش چەشنی گەران عەبدوڵا، محەمەد هوشیار، گەران نامیق ، دیاری عومەر، ڕەوەند ئەحمەد، هلند ئیبراهیم، لارۆ یاسین، توانایەکی زۆریان نیشاندا، بەلام شوینەواریکي دیاریان بەجێ نەهیشت.
زۆری ژمارەی ئەکتەرەکان و کەمی دەرفەتی دەرکەوتن و نەناسانی هەلی پێویست بە نواندنی ئەکتەرەکان و کرفت بوون بۆ دەرخستنی تواناکانیان.

سینۆگرافیا

ڕووی دووەمی بەشایەکان لە لێکترازاندا لایەنی ستاتیکای نمایشکە بوو، بەتایبەت لەڕووی سینۆگرافیاوە، چونکە زۆر جاران سینۆگرافیا دەبەتە ئەلتەرناتیف بە پێکردنەوەی زۆر لە بەشایەکانی شانۆ، بەڵام لەڕادا کەشکە لە خودی سینۆگرافیادا هەیە کە زۆر لە

توخمەکانی تۆ نەکراون.
سینەگرافیا لە شانۆدا هونەرێکە و تایبەتمەندی خۆی هەیە و دەنگە پیشەی دەرهێنەرێك نەبێت بە پێکردنەوەی بەشایی کاری سینەگرافیا بکات، چونکە سینەگرافیا لێکۆتەی ئاستوخۆی لەگەڵ بینەردا هەیە و زۆربەی سەرچاوەکانی سینەگرافیا کاریگەری خۆیان بەسەر چاوو ئیحساس و سایکۆلۆژیەتی بینەرەوە هەیە، کە تۆ سینەگرافیات لاواز بوو ، ئامرازێکت بۆ دەستەوە نامۆنە بۆوروژاندن، غەیرە زمان و دیالۆگی وشك نەبێت، من وەك بینەر هەموو پەنجەرەکانی ئیحساسم خستبووە سەر پشت، چی بکەم کە تەنیا شنەیەك لەو پەنجەرانە ئیحساسیان نەجولاندم.
بینەر کاتە دەکۆتە ژێر تەوژمی سینەگرافیا، خۆشی نازانێ چ کەرەموگناتیسکی جەستەیی و دەحی دەیهەژێنێ، بەڵام کە ئیحساسی مرد، خۆشی نازانێ لەکوێوە دەڕوخێ.
لە ئێستە دا بینەر نایەتە شانۆ بۆ ئەوەی گوێ ی لە وشەی بریقەدارو فەلسەفەی سواو بێت، بەڵکو بۆ ئەوەی دەتە شانۆ ڕەحی خۆی بشواتەوە و هەست بکات سەر لەنوێ لەدایك دەبێتەوە.

كل التفاعلات:
١١٢Didar Haider Nanakali، ومحسن حمد و١١٠ أشخاص آخرين

ریفراندەمی سەربەخۆیی کوردستان و بارودۆخی هەرێمی کوردستان.. جمال سلیمان

ریفراندەمی سەربەخۆیی کوردستان لە ٢٥/٩/٢٠١٧ ڕووداوێکی مێژوویی مەزن و گرنگ بوو . لەو ریفراندەمە زیاتر لە ٧٣./. خەڵکی کوردستان بەشداری کرد ، لە ٩٤./. ی لە ژمارەی بەشداربووان دەنگیان بە سەر بڕیاری کوردستان دا .
لە ناو ئەواندا سەرکردایەتی و جەماوەری هەموو حزبەکانی کوردستان بە ئاراز و ویستی خۆیان دەنگیان بە سەربەخۆی کوردستان دا. جگە لە جولانەوەکی تازە نەبێت ، بەدەر لەو یەکریزیەی ئەوسای کوردستان بە پرسی سەربەخۆیی ، کە ئەوان بە نەخیر و بەشداریان لە ریفراندەم

نەکرد .
بە بۆنەی تێپەربوونی شەش ساڵ بەسەر ریفراندەم ، پەرلەمانی لە هەموو گەلی بەشداربووی کوردستان دەکەم.
دیارە لە سیستمی دیموکراسی تەواودا ، ریفراندوم مافێکی ئاسایی و مافی چارەی خۆنەسین لە نەتەوەیەکگرتووەکان بە مافێکی ڕەوای دەزانن بە هەموو گەلانی ستەمدیدە وەک لە {میثاقی} ڕێکخراوی جیهانی نەتەوە یەکگرتووەکاندا هاتووە .
دیارە هەموومان دەزانین کە دەستوری عیراقی نوێی ساڵی ٢٠٠٥ ی ، دوای ڕوخانی ڕژێمی دیکتاتۆری بەغدا ، سەرکردایەتی حیزبەکانی کوردستان ڕۆڵێکی گرنگیان هەبوو لە دیباجەی دانانی دەستور و دامەزراندنی دەوڵەت و حکومەتی عیراق و زەربەی کورد و کوردستانیان و هاووڵاتیانی عیراق بە گشتی دەنگیان بۆ دەستورەدا.
بەڵام بە داخەوە بوونی تێگەیشتنی جیاواز لەو دەستورە ، تا ئێستا وەک خۆی جێبەجێ نەکراوە و چەندین جاریش پشێل کراوە ، لە لایەن حکومەتی بەغدا ، کە سەرۆک وەزیران و ئەندامەکانی پەرلەمانی عیراق ، لە حزبە سیاسیەکانی زۆرینەی مەزهەبی شیعەن . هەروەها هەرەمی کوردستانیش لە پشێلکردنی ئەو دەستوورە بەدەر نەبووە ، لە نەتیجەی کردارەکانی نا دەستوریانەی حکومەتی ناوەند لە بەغدا بەرامبەر هەرەم.
ڕەفراندەمی سەربەخۆیی کوردستان ، زادەی کاردانەوەی کورد بوو، لە پشێلکردن و جێبەجێ نەکردنی چەند برگەیەکی گرنگ لە دەستور لە لایەن حکومەتی عیراقەوە ، بە نمونە { مادەی ١٤٠ جێ ناکۆک لەسەرکان} و {مادەی ٩ یەکەم ، برگە جێبەجێ کردنی توازنی نەتەوەیی و نیشتمانی لە بەشداریکردن لە نەو هێزە ئەمنیەکان و دامودەزگاکانی دەوڵەتی عیراق.} . دەقی عەرەبیەکەی {المادة ٩ اولا : تتكون القوات المسلحة العراقية والاجهزة الامنية من مكونات الشعب العراقي، بما يراعي توازنها وتماثلها دون تمييز أو اقصاء وتخضع لقيادة السلطة المدنية وتدافع عن العراق ولاتكون اداة لقمع الشعب العراقي ولاتتدخل في الشؤون السياسية ولا دور لها في تداول السلطة .
يحظر تكوين ميليشيات عسكرية خارج اطار القوات المسلحة. } .
لە ٢٠١٤، پەیوەندیەکانی حکومەتی هەرەمی کوردستان لەگەڵ بەغدا ، چەندین کێشەی دەستوری تێکەوت لەسەر ناکۆکی مەڵەفی نەوت و گازی هەرەم . کە بووە هۆی بڕینی بڕە و شایستە دارایەکانی هەرەمی کوردستان.
دوای هاتنی داعشیش کێشەکان قووڵتر بوون ، دوای شکست و پاشکشەی سوپای عیراقی لە ناوچەکانی موسڵ و کەرکوک . بۆیە هێزەکانی هەرەم بەشایی ناوچەکەیان پڕ کردەوە . بە بوونی ئەکەوتنی پێویست لە

بەینی هێزە کوردیەکان لە لایەک و لەگەڵ حکومەتی فیدراڵ لە لایەکی ترەوە . لە کەرکوک هێزە کوردستانیەکان ، بە بە بوونی سیاسەتێکی یەکگرتووی حکیمانە و رێکوتنێک لە ئیدارەدانی کەرکوک ، بە ململانێکی زۆقی حزبی لە بەینی حزبەکانی کورد پەرتوازەیی ، کە بووە هۆی رووداتی ، چەندین هەنگاوی سیاسی ئەمنی لە مامەڵە کردن بەرامبەر پێکهاتەکانی تری کەرکوک لە عەرەب و تورکمان.
هۆزموون و دەستوەردانی هێزەکانی دەرەکی لە عیراق بە گشتی لە هەرێمی کوردستانیش بە تایبەتی ، بەردەوام و لە زیاد بوون دابوو ، ئەوەش بە بیانووی جوراو و جۆر و بە بەدواداچوون و لەدانی گروپە چەکدارەکانی ئەپۆزسیۆنی کوردی ووڵاتانی تورکیا و ئێران ، کە لە نەو خاکی هەرێمی کوردستان . کە ئەوە بە پێ دەستوری عیراق پێشێل کردنی سەروەری خاکی هەرێمی کوردستان و سیادەی دەوڵەتی عیراقی فیدراڵ و بە پێچەوانی یاساکانی پارستنی سیادەی نێودەوڵەتیە .
هەمووان ئەوە دەزانین ، کە مافی چارەی خۆنوسین {حق تقریر المصیر} بە پێ یاسای نێتەوەیەکگرتووەکان مافێکی رەوای میللەتانە. بەڵام ئەو مافە هەمیشە خۆن و ئاواتی لە میژینەی کورد بووە و لە پێناویدا خەباتی کردووە و قوربانی زۆریشی داوە ، هەربۆیەش زۆرینەی کورد لە ریفراندوم دەنگی بە سەربەخۆیی دا.
سەبارەت بە مافی سەربەخۆیی کوردستان ، راستێکی مێژوویی هەیە ، کە دوای ئەنجامدانی ریفراندەم بەمان دەرکەوتوە ، کە لە بەرژەوەندی هیچ دەوڵەتێک نەبووە و نیە کە بە فیعلی پشتگیری لە سەربەخۆیی کوردستان بکات . هەر بۆیە زلهێزەکاندا لە ناوچەکەدا بەردەوام کوردیان بەکار هێناوە بە بەرژەوەندیەکانی خۆیان . تازەترین نمونەش کە ئەو راستیە دەسەلمێنێ بە دیدی دەوڵەتان بەرامبەر کێیسی کورد ، لەدوانێکی سەرەکی پێشووی ووڵاتە یەکگرتووەکانی ئامریکا {ترامپ} ، کە لە بانگەشەی هەڵبژاردنی سەرکایەتی ئامریکا لە ساڵی ٢٠١٦ ، کاتێک پسیاریان لە کرد ، کە رای چیە سەبارەت بە کورد ؟ ، { لە وەڵامدا ووتی کورد شەرکەری باشن دەتوانین بە کاریان بهێنین} .
ئەستاش هەموو ئەو دەوڵەتانەی کە لە هەرێمی کوردستان ، کونسولخانەیان هەیە لە هەرێم ، پەیوەندیان لەگەڵ کورد لەسەر بنچینەی بەرژەوەندیەکانی سیاسی و ئابوری خۆیان و پشتگیری مرویی و رەوشەنبیری فەرهەنگیە بە کورد ، لە چوارچیوەی هاوپەیمانی دەولیە دژی ئیرهاب لە ناوچەکەو جیهان ، بە هەکەوتن لەگەڵ حکومەتەکانی عیراقی فیدراڵ .
دەبینین لە یادی شەشەمین ساڵەژی ریفراندەمی سەربەخۆیی کوردستان ، زۆر لەو لایەنە کوردستانیانەی کە بەشداریان کرد بوو و دەنگیان

بە بڕی دابوو بە سەربڕخی ، ڕەخنەی زۆریان هەیە لە ریفراندەم . ڕەخنەکانیان زیاتر سەبارەت بەوەی کە ریفراندەم ، بوونە هەی لە دەستدانی نیوەی خاکی کوردستان ، مەبەستیشیان لە پارێزگای کەرکوک و ناوچەکانیەتی ، کە بە ماوەیەک لە ژێر دەستەڵاتی هێزەکانی هەرێمی کوردستان دابوو لە دوای هاتنی داعش .
دیارە بە پێ دەستوری عیراق کە کورد واژۆی لەسەر کرد بوو لەساڵی ٢٠٠٥ ، کەرکەک وەک پارێزگایەک سەر بە حکومەتی ناوەندە ، هەرچەندە زۆرینەی کوردە بڕیام فرە پێکهاتەی نەتەوەیی و مەزهەبیشی تیایە ، لە ڕووی ئیداریەوەش بە شێوەیەکی هاوبەش لە بەینی کورد و هەموو پێکهاتەکانی تری نەتەوەیی و بەو ناوچانەش کە مادەی ١٤٠ ی دەستوور دیانگرێتەوە .
دوای دامەزراندنی حکومەتی فیدراڵ عیراق ، لە کەرکوک و دیالی و شوێنەکانی تر ، لە بەینی هێزەکانی پێشمەرگەی هەڵمی کوردستان و سوپای حکومەتی مەرکەزیدا، {مەراکزی عملیاتی مشترک} هەبو دژی باندەکانی چەکداری ڕەخراوی تیرۆریستی {القاعده} ، کە ئێوسا لە زێر ناوچەکانی عیراقدا بە بەغدای پایتەختەوەش هەبوون .
لە ساڵی ٢٠١٤دوای پێدا بوونی ڕەکخراوی تیروریستی داعش ، کە لە موسڵەوە دەستیان پێکرد و لە ماوەیەکی کورت ، یەک لەسەر سێ ١/٣ خاکی عیراقیان کۆنترۆڵ کرد ، تا گەیشتنە دەروازەی شاری بەغدا لە ابو غریب ، کە لێوە هێرشەکەیان شکەستی هێنا لە لایەن هێزەکانی عیراق بە پاڵپشتی هێزەکانی هاوپەیمانان و ئامریکا.
لە کاتی یەکەم هێرشی داعش لە موسل و هەڵاتنی سێ فرقەی جەیشی عیراقی ، دوای ئەوەی کە شاریان پێنەکرا داعش کۆنترۆڵی موسلی کرد . ئەو کات هێزەکانی هەرێم لە کەرکوک ، کە دەبوایە کورد بە پاراستنی ناوچەکە هەمئاهەنگی لەگەڵ هێزەکانی حکومەتی فیدراڵدا بکەن . بڕیام هێزەکانی کورد لە جیاتی هەمئاهەنگی ، دەستیان بەسەر کەرکوک و ناوچەکانی تر و بیرە نەوتیەکان داگرت و ئاڵای کوردستانیان لەسەر چیای حمرین چەقاند لە بەرچاوی هەموو جیهان و نەتەوە یەکگرتوەکان .
دیارە نەتەوەیەکگرتوەکان و دەوڵەتانی هاوپەیمانیەتی دژی ئیرهاب کە حزوریان هەیە لە کوردستان و عیراق بە گشتی ، لە چواچیوەی ڕەکەوتن بووە لەگەڵ حکومەتی عیراق بە پێ دەستور .
دوای ئەوە لە گەرتنەوەی موسل لە شاری دژی داعش هێزەکانی پێشمەرگەی هەرێمی کوردستان بە هەمئاهەنگی لەگەڵ هێزی هاوپەیمانان ، هاوکاری تەواوی هێزەکانی حکومەتی فیدراڵیان کرد ، کە چەندین شەهیدوو بریندار لە هێزی پێشمەرگەی کوردستان کەوت .
دیارە لە کەرکوکیش لە شاری دژی داعش ، کورد زیاتر لە سێ هەزار

پشمرگی شهید و پنج هزار قوربانی دا.
دوای ئوی هزکانی حشد و سوپای عیراق ، لە شاری حوجە کتاییان بە دستەاتی داعش هنا . هویاندا بە گراندنوە و ئاسایی کردنوی بارو دخکە بە پش هاتنی داعش ، ئو بار و دخی کە کورد لە دانانی دستور واژی لسر کرد بوو سبارت بە کرکوک .
پش رووداوی ١٦ی ئکتبر سای ٢٠١٧ ، بە گراندنوی بارودخکە لە کرکوک بە دخی پش هاتنی داعش ، سرکردایتی حزبکانی هرم ، بە دنگ داواکانی حکمتی بغدا و دوەتانی تری ناوچکە و جیهان نهاتن . هر بیە هزکانی حشد و سوپای عیراق هرشیان کرد سر شاری کرکوک و ناوچکانی و لە ماوەکی کورت دا دستیان بسر داگرت . ئوش پشل کردنی دستوری عیراق بوو ، برگی ٩ ی دستوری ، کە تیادا هاتووە ، نابە بە هیچ جرک هز چکدارکانی عیراق بکار بهنرت دژی هاووەاتیانە عیراق بە کپ کردنی کشکانی ناوخیی ، ئمش دووبارە دقی ئو بگییە بە زمانی عربی وک لە دستور عیراقدا هاتووە ، { المادة 9
أولاً: تتكون القوات المسلحة العراقية والاجهزة الامنية من مكونات الشعب العراقي، بما يراعي توازنها وتماثلها دون تمييز أو اقصاء وتخضع لقيادة السلطة المدنية وتدافع عن العراق ولاتكون اداة لقمع الشعب العراقي ولاتتدخل في الشؤون السياسية ولا دور لها في تداول السلطة .
يحظر تكوين ميليشيات عسكرية خارج اطار القوات المسلحة . } .
هرشکیان برو هولر لە شری شارچکی پردی وستنرا ، بە هی برگری هزی پشمرگە و فشاری سیاسی . لو هرشانی هزکانی عیراق بە پشلکردنی زقی دستور ، لبر چاوی ئامریکا و هاوپیمانان ، زیاتر لە سدان هاووەاتی و پشمرگە شهید بوون و مالی هاوەاتیانی کوردی عیراقی لە شاری دوز و ناوچکانی کرکوک سوکایتیان پکرا ، تاوانکی زر ئنجامدرا لە پشل کردنی مافکانی مرڤ و هزاران هاووەاتی کوردی بە دفاع لە ماە و مولکی خیان درکران .
دوای ودرنانی هزکانی هرمی کوردستان لە کرکوک ، کە هی سرکیکی ، ناتبایی و ناککی ململانە حزبکانی کوردستان بوو ، لە ناوخی هرم و لە کرکک و نبوونی یک بریار و یک خیتابی سیاسی یکگرتوو بە چنیتی مامەە کردن لە برامبر بغدا سبارت بە کرکوک.
لە عیراقی فیدراە کە زرینی حزبە شیعکان ئستا حکومرانی عیراق دکن ، لە زمانی رژمی دکتاتری سدام لە ژر زم زرداری ،

بە شێوەکی درندانە دووچاری کوشتن و ئیعدام و ئەشکەنجە دەبوون .
خوشک و برا شیعەکان ، بەتایبەتی ئەوانەی سەر بە حزبە سیاسیەکانی شیعە بوون ، لە پێش راپەرینی ساڵی ٩١ و دوای راپەرین لە لایەن شەرشی کورد و هێزەکانی لە دویدا لەلایەن حکومەت هەرێمی کوردستانەوە ، هاوکاری و یارمەتی و داعدە ئەدران لە کوردستان ، تا رژخانی رژێمی سەدام لە ساڵی ٢٠٠٣ . بەیە کورد و شیعە و زەرەک لە پێکهاتەکانی تری عیراق هەمیشە یەک هەلویست دژی زوڵم و زەرداری و دیکتاتەریەتی بەعسی سەدامی بە یەکەوە خەباتیان دەکرد .

بەیە هێزەستی مەرجەعیەتی شیعە لە { النجف الاشرف } ، بەردەوام پشتگیری مافەکانی کوردیان کردووە و دژی ستەمکاران.
بە نمونە لە ساڵی شەستەکانی سەدەی رابوردوو، لە کاتی شەرشی کوردستان ، کاتێک دەستەاتدارانی حکومەتی شۆڤێنی ئەوسای بەغدا ، داوایان لە مەرجەعی شیعەی ئەوسا، { اية الله العظمى السيد محسن الحكيم} کرد ، بە دەرکردنی فەتوای { تكفير } کردنی شەرشگیرانی کورد ، ئەوسا مەرجەعی شیعە دژی حکومەتی بەغدا وەستایەوە و پشگیری لە مافەکانی کورد کرد ، فەتوایاندا کە هەر لایەنێک تەکفیری موسەمانانی کورد بکات ئەوا خۆی کافر دەبێت.
بەیە ئەستاش دەبینین کە مەرجەعیەتی بەرزی شیعە هەمان هێزەستی هەیە بەرامبەر کورد .
بەتام بە داخەوە لە عیراقی نوێ ، لە ٢٠١٤ وە کەسانێک هەن کە ژمارەیان زەرە ، لە نێو هەندێک لە حزبە سیاسیەکانی شیعە ، ئاراستەکی دژ بە کورد و قەوارەی هەرێمی کوردستان پەیرەو دەکەن .
بە نەفەسێکی هەمان سەقافەتی دوژمنکارانەی بەعسی ئەنفالچی ، هێزیستی خراپ بەرامبەر بە مافەکانی کورد و هەرێمی کوردستان دەنوێنن . ئەوانە لە ژێر پەردەی ئینتمای مەزهەبیان ، لە نێو دامودازگاکان و هێزە ئەمنیەکانی حکومەتی فیدرالی عیراق کار بەدەستی گەورە و موتەنفیزن ، بە جۆرێک رۆژی کاریگەریان هەیە لەسەر بریارەکان و هێزەستی ئەو حزبانە ، بە چاوەسەری کەشەکانی هەرێم لەگەڵ بەغدا . بەردەوام کەشە دروست دەکەن لە بەردەم ئەو رێکەوتنانەی حکومەتی فیدرالی و حکومەتی هەرێمی کوردستان بە چاوەسەری کەشەکان. بەیە باشترە کە ئەو حزبە تەکەشرانەی شیعە ، هێزەستە بکەن هێشیار بن و بەدواداچونی جدی بکەن لەو جۆرە ئاراستەیەی کە زەرەر بە بەرژەوەندیەکانی یەکپارچەیی خاک و ئاسایشی نیشتمانی عیراق دەگەێنن. دیارە بە درۆزایی مژوو لە مزلومیەتی شیعە ، بە یەکەم جار دەرفەتی حوکمرانی دەوڵەتی عیراق یان بە رەخساوە ، کە دەبە بە شێوەکی دادپەروەرانە حوکم بکەن و

دژی ستەم و زۆرداری وەک پێرەوانی رێبازی سید الشهداء { امام الحسین علیه السلام} کە هەتا دونیا ماوە سومبلی شۆرشی مەزڵومانن دژی زاڵمان و زۆرداران لە جیهان .
بۆیە کورد ، بە لەبەرچاو گرتنی ئەوبارودۆخەی ئێستا ، دەبێ بە سیاسەتێکی حەکیمانە یەکگرتوو بە خیتابی یەکریزی ، بە سوود وەرگرتن لەم دەرفەتانەی کە هاتونەتە پێش ، هەوڵی جیدی بدرێت بە باشترکردنی پەیوەندیەکان و لەک تێگەیشتن لە گەڵ حکومەتی فیدراڵ بە چارەسەری هەموو کێشەکان بە پێ دەستور.
لە دوای ئەم هەموو شکستەوانەی سەروەت ، بە زانیاری ئەو کەس و لایەنانەی کە ڕەخنەیان بە شێوەکی نەرینی هەیە دەربارەی ریفراندەم . ئێگەر ریفراندەمیش نەکرابوایە ، بەرژەوەندیەکانی سیاسەتی دەولی لە هەریمی کوردستان هەر وەک ئێستا دەبوو سەبارەت بە مافەکانی کورد. هەرەها سەبارەت بە دەخی کەرکوکیش دەبوایە بە پێ دەستور هەر بگەڕێتەوە ژێر ئیدارەی دەستەڵاتی حکومەتی مەرکەزی ، حکومەتی عیراقیش هەر ئەو سیاسەتەی ئێستای پێرەو دەکرد بەرامبەر بە کورد..
ئێستا بارودۆخی هەرێم ، لە ژێر کەمەڵک کێشە و هەڕەشە و فشاری ناوخۆیی و دەرەکی دایە ، کە ڕەنگدانەوەی خراپی هەیە لەسەر حکومەت و خەڵک و قەوارەی هەرێمی کوردستان ، کە ئەمانەن :

- یەکەم مەترسی هەژموونی و فشاری دەستەوەردانی دەرەکی ، لەسەر ناوخۆی کوردستان لە ڕووی ئەمنی و سیاسی و ئابووری لەلایەن دەوڵەتەکانی دەوروبەر و هەرشەکانی درێنی و بالیستی لەسەر ناوچەکانی هەرێم ، هەمووی مەترسی جدین لەسەر چارەنوسی هەرێم و گەلی کوردستان .
- کێشەکانی کەمکەک بووی وئابووری و دارایی لە مەژووی حوکومرانی هەرێم بە قەرزکانەوەش.
- فشارە ناوخۆیەکان لەسەروی هەموانەوە ، کێشەی دواکەوتنی موچەی فەرمانبەرانی هەرێم و خراپی بژێوی خەڵک و بازار .
- فشارەکانی حکومەتی مەرکەزی ، سەرەڕای ڕادەستکردنی مەڵەفەکانی نەوت و غازی هەرێم ، لایەنێکی ئارەستەکراو لە نەو دەستەڵات لە حکومەتی ناوەند ، بەردەوامن لەسەر سیاسەتی فشاری ئابلوقەدان ..

بۆیە ئێستا لە هەموو کاتێک زیاتر ، باشترە ، کە سەرکردایەتی سیاسی کورد بە تایبەتی هەردوو حزبی دەستەڵاتداری هەرێم بە هاوکاری هەموو حزبەکانی تری

کوردستان ، هەنگاوی سیاسی فیعلی بنێن بۆ کۆتایی هێنان بە پەرتەوازیی ، بەیاری یەکلاکەرەوە بدێن بۆ کۆتایی هێنان بە ململانێکانی کێن و تەقلیدیەکان :

- یەکەم راگرتنی هەرشە مەدیایەکان بەسەر یەکتری و کۆتایی هێنان بە تەخوێنی کردنی یەکتری ، چونکە هەموو لایەک بەرپسیارن لە خراپی دۆخی هەرێم ، دەستبەردار بوون لە سیاسەتی بەکار هێنانی خراپی دۆخەکە بۆ ململانێی دیعایەی هەڵبژاردن و شکانی یەکتری. پێویستە ململانێکانی سیاسی بۆ هەڵبژاردن لەسەر بنەماکانی دیموکراسی بێت ، بە پێشبرکی لەسەر پێشکەش کردنی باشترین بەرنامەی سیاسی و بۆ بەرژەوەندیەکانی خەڵکی کوردستان ، بە پێشکەشکردنی خزمەتگوزاری بۆ باشترکردنی بژێوی بۆ خەڵک بە گشتی و بە پاراستنی یەکریزی هەرێم و هێنانەدی دادپەروەری نیشتمانی و کۆمەڵایەتی وە بە چارەسەری کێشەکان بێت لەگەڵ حکومەتی ناوەندی.
- دووەم ، زەمینەسازی بۆ سازدانی کۆبونەوەکی فراوان لە لایەن سەرکی حیزبەکانی کوردستان بۆ یەکەوە ، ئاشتەوایی و رێکەوتن لەسەر دانانی سیاسەتێکی هاوبەشی یەکگرتو بۆ پرسە چارەنوسازەکان و کێشەکانی هەرێم لەگەڵ حکومەتی ناوەندی .
- پێکهێنانی ئەنجومەنێکی باڵا لە هەموو پارتەکانی هەرێمی کوردستان بۆ دانانی نەخشە رێگایک ، بۆ چێنیەتی پاراستنی قەوارەی هەرێم و ئەنجامدانی هەڵبژاردنێکی پاک بێ بێشداری کردن لە حکومەتێکی نیشتمانی فراوان ، کە خزمەت بۆ خەڵکی کردستان بکات .
- بریاردان لەسەر دانانی دەستەر بۆ هەرێمی کوردستان . چونکە دەستور فاکتەری بنچینەییە بۆ رێکخستن و بۆ دامەزراوەکردن و بۆ یاسا کردنی حکومەتی هەرێمی کوردستان .
- سوود وەرگرتن لەو هەل و دەرفەتانەی کە لە نەتیجەی رووداتی ئەو گەرانکاریانەی کە لە سیاسەتی ململانی دەولی لە عیراق و ناوچەکە و جیهان بە گشتی . گەراندنەوەی موتمانە لە بەینی حکومەتی هەرێم و حکومەتی فیدراڵ .
- سیاسەتی حکیمانەی هەرێمی کوردستان ، بە هەمئاهەنگی لەگەڵ ناوەند لە چوارچیوەی سیاسەتێکی یەکگرتوو، کە ئویش خۆی دەنوێنێ لە { بە هەزبوونی سیادەی عیراقی فیدراڵ ، تەنیا لە رێگای بەهێز کردنی هەرێمی کوردستان و پاراستنی سەروەری خاکی هەرێمی کوردستاندایە ، کە دەبێتە هۆی پاراستن بەهێز بوونی سەروەری خاکی عیراقی فیدراڵ ، پێچوانەکەشی راستە بە

هەمان شێوە .
باشترە بە حزبە سیسیەکانی کوردستان وە حکومەتی ئایندەی هەرێم ، ئەو راستیە لەبەر چاو بگرن لە دانانی بەرنامەکانی سیاسیاندا بۆ حوکمرانی ، کە تاکی هاووڵاتی کورد ، پێویستی بە دوو شتی بنچینەیی هەیە بە بەردەوام بوون لە ژیانێکی ئارام و ئاسوودە ، ئەوەش { نان و ئازادی } یە ، ئەو دوو فاکتەرە هەمیشە هەی گورانکاریەکان بوون ، لە جوڵەی مێژووی سیاسەت و حوکمرانی و دەستکەوتات و پشکەوتنی کۆمەڵگاکی یەکگتووی وابستە بە نیشتمان . راگرتنی هاوکێشەی ئەو دوو پێویستیە سەرکیانە ، دەبێتە مایەی دادپەروەری نیشتمانی و کۆمەڵایەتی و سەقامگیری خۆشگوزەرانی و پێشکەوتنی ووڵات مسۆگەر دەکات لە حکومرانێکی سەرکەوتو .
بە پێچەوانەوە ، لە نەبوونی ئەو هاوکێشەیە ، دەبێتە هەی بەرپا بوونی بشێوی وئاشووب و لە دەستدانی کنترڕ بە چاوسەری کشکان. ئەوەش لە ئەنجامدا دەبێتە هەی شکستهێنانی هەموو ئەو دەستکەوتانەی کە بە خەباتی خوێناوی گەلی کورد و کوردستان ، کە بە درێژایی زیاتر لە سەدەک بەدەست هێناوە .
بەیە باشترە کە سەرکردایەتی کورد و هەروەها تاکی کورد ، بە هوشیاری رووبەروی ئەو هەوڵ و پلانە سیاسی و ئەمنیانەی ناوخۆیی و دەرەکی ، کە لەمیدیاکانی سەبەر و تابووری پێنجەم بەاو دەکرێنەوە ، بە سوود وەرگرتن لە هێز سیاسیەکان و نەبوونی یەکریزی لە بەینی هێزە کوردستانیەکان لە هەرێم لە مەلەفە جیاوازەکان حزبەکانی دەستکات ، بە مەبەستی فەرماتکردنی مشکی تاکی کورد بە سرینەوەی ئینتیمای بە گەل وخاک و نیشتمانی کوردستان .
ئەو هەموو هەوڵانەی دژ بە هەرێم دەکرێت ، هەموو ئەو هەوڵانەیە ، کە لە چوارچیوەی { کلمة حق یراد بها باطل}، کە مەبەستیان بە لەبار بردنی هەرەمی کوردستانە .
میدیای چەواشەکاری تابوری پێنجەم ، کە زانیاری نادروست لەسەر رەخانی هەرێم بەاو دەکەنەوە ، بە ئاماژە لەسەر لەدوانەکانی هەندی گەڤار و کەسانی میدیکاری ئەمرکی دژ بە هەرەمی کوردستان ، ئەو کەس و لایەنانەی کە لە ناوخۆی کوردستان ئەم جۆرە پڕپاگەندانە بەاو دەکەنەوە نشارزان لە چەنیەتی کار و میکانزمی میدیای ئازاد لە ئامریکا . لە مێژوی ململانێ سیاسیەکان لە بەینی هەردوو حزبە دەستەاتداری ئامریکا دژ بە یەکتری بە پێ یاسای ئازادی میدیایی ، بەردەوە

دەچێت بە جۆرێک کە کاریگەری هەیە لەسەر گەلانکاری دەستکەوتەکان ، بە بەکار هێنانی جۆرەها زانیاری دژی یەکتری و دژی سیاست و سیستمی حوکمرانیو کیانی ئامریکا . بە دەستاو دەستکردنی دەستکەوتەکان لە بەینی هەردوو حزب ، بەو پێوەنگە دەبوایە دەمێک بوو ووڵاتە یەکگرتووەکانی ئامریکا بروخێت .
بەیە تاکی گەلی کوردستانی دەبە هۆشیار تر بێت لە پلانی دوژمنان . پاراستنی قەوارەی سیاسی هەرێمی کوردستان زۆر گرنگە ، چونکە بە خەباتی خوێناوی میللەتێک بە دی هاتووە .
بە بیزاریش لە ئیدای حکومەت وکەم و کورتی و هەڵەکانی حکومرانی و ململانێ حزبەکان و خراپی بژێوی خەڵک ، ئەوا هەڵبژاردن سەنگی مەحەکە بە هاوڵاتی ، کە بە دەنگی خۆی ئازادە موتمانە بە هەر حزبێک و کەسێک بدات ، کە بەرنامەی سیاسی باشتر پێشکەش بکات.
ئەو ووڵاتە دیموکراسیە پێشکەوتوانەی کە لە رۆژ ئاوا و شوێنی تر کە بە سیستمی دیموکراسی دەوڵەتی پێشکەوتویان دامەزراندووە . دەوڵەتی وا هەیە دوای ٣ سەد ساڵ لە دامەزراندن ئێنجا گەیشتوونەتە ئەم پێشکەوتنە لە شارستانیەت . دیارە ئەوەش دوای تێپەربونی گەل ووڵاتکەیان بە بارودۆخی دژوار، لە شەر وبرسیەتی.
بەیە ئومید هەیە کە هەرێم و خەڵکی کوردستان ، لەریگای یەکریزی دەرباز بن لەو ناخۆشی ئەو کێشانەی کە تەنگیان بە بژێوی خەڵک هەڵچنیوە .
سەرەرای ئەوە دەبە بزانین کە کورد پێشتر ئەزمونی حوکمرانی نەبووە ، لە هەمان کاتدا دوژمنی بەهێزی دەرەکی زۆرە ، کە بەردەوام کار بە ئەوە دەکەن ، کە کورد نابە قەوارەی سیاسی خۆی هەبێت . بە گەتەی سەرەکی یەکێک لە دەوڵەتانی هاوسێکانمان چەند ساڵێک لەمەوبەر ، ووتی ئەگەر قەوارەکی سیاسی کوردی لە قارەی ئافریقاش هەبێت زۆر بە جدیانە هەوڵە تێکدانی ئەدەین .
بەیە پێویستە لە سەر سەرکردایەتی کورد لە حیزبەکان ، لە پێناو پاراستنی بەرژەوەندیەکانی گەل وهەرێمی کوردستان بە گشتی . هەوڵی جیدی بدەن بە یەکریزی و کۆتایی هێنان بە نەخۆشی پەرتەوازەیی .
باشترین سیاست بە کورد لە ئێستادا ، بە یەکریزی دانوسانەدن و گفتوگۆ لە گەڵ حکومەتی بەغدا بکەن بە بە دەستهێنانی شایستە داریەکان خەڵکی کوردستان ، کە دەبێتە مایەی خۆشگوزەرانی بەختەوەری خەڵک و پاراستنی پێگەی هەرێمی

کوردستان .
لگ رزما.

جمال سلیمان
۲۸/۹/۲۰۲۳

سبارت بشی تراژیدیا ئامز لژهاتی ناواست.. حمید تقوایی

بپشتبستن بچاوپکوتنک لگ کنای ئاسمانی کنا جدید ئامادکراو

حسن ساحی: حیزب لبیاننامکانیداسبارت بشی نوان هز ئیسلامییکان و ئیسرائیل،ئو شی بشکی کنپرستان لدژی خکی لهردوولا زانی. گومانی تدا نییکحماس هزکی کنپرست، بام ئایا ئازارکانی خکی فلستین لم کاردا جگای نیی؟ لکدانوی کتاییدا ئایا ئم شی بهی ئاواربوونی دیان سای فلستینییکان و تاوانی حکومتکانی ئیسرائیلو نیی لدژی ئوان ؟

حمید تقوایی: لئاستکی بنتیدا بدنیاییو هر بوجری. یشی ئم کشی ئازار و مینتی خکی فلستین، کلخاک و ما و گوندی خیان ئاوار بوون و هموو ژک ئم کشی هندی کارساتبارتری ورگرتوو. مافسرتاییکانی خک پشل کراو و بشکی زری خکی فلستین تا ئستاش لواتانی جیاجیادا ئاوارن و تانت لو شونانی کتیدا نیشتج بوون، لکرتی غزز و لکرتی ژئاوا، نک هر ببشن لسرتاییترین بارودخی ژیان، بام سبری شی حکومتی ئیسرائیل بردوام بسر سریانوی. ئم کارساتو وونکلوانگی سیاسی وکمایتیو گی کشکلردای.

لە لایەکی ترەوە هیچ گومانەک لەوەدا نیە کە ئەمە شەڕەکی کەنەپەرستانەیە. هەردوولا لە هەرشە کانیاندا خە ەکیان کردووە تە ئامانج و نە تە وە یە کگرتووە کان بە فە رمی ەایگە یاند کە هەردوولا لە چە ند ەەژی ەابردوودا تاوانی جە نگییان ئە نجام داوە . ئەم لایەنانە هەمووی ەاستن، بەەام کاتەک کە لەەووی مەژووییەوە دەگەەینەوە سەر ەیشەی کەشە ، تاوانەکی دیکە ەوویداوە، کە بەتەواوی یەکلایەنەیە. کارەساتەکە بە ئاوارەبوونی ملیەنان کەس لە خاک و ماە و حاەی خەیان دەست پەدەکات و زیاتر لە ٧٠ ساەە ئەم بابەتە بەردەوامە. تا چارەسەری کەتایی ئەم پرسە نەکرەت، ئەمە ناوەناوە شاهیدی شەەی خوەناوی لەو شەوەیە دەبین. ئە مە برینەکی قووەە لە سەر جەستەی خەەکی فە لە ستیندا و ەەگا چارەی کەتاییهەنان بە و شە ەانە چارە سە ەەکی ئینسانیە بە ئە م کەشە یە . تراژیدیاکە ئەوەیە کە لەم شەەدا کە ەویداوە خەەکی فەلەستین نوەنەرایەتی ناکرەت.

کەشەی فەلەستین بووەتە هەی ئەوەی لە چەند دەیەی ەابردوودا هەزی جەراوجەر بەنە مەیدان و شەە لەگەە داگیرکەرانی ئیسرائیل بکەن. هەزەکانی وەک ەەکخراوی ئەلفەتح، کە ەەکخراوە ناسیەنالیستی و چەپەکان تەیدا چالاک بوون، بەەام هەزە ئیسلامیەکان جەگەیەکی ئەوتەیان نەبوو. دوای ئەوەی ستراتیژی گشتی ئەمریکا بە دروستکردنی پشتەنەی سەوز لەدژی یەکەتی سەڤیەت پەشنیار کرا – کە تئەندازیاری دامەزراندنی موجاهیدینی ئەفغانستان و بەرزکردنەوەی خومەینی لەخەگرتبوو – حکومەتی ئەمریکا و هاوپەیمانە ەەژئاواییەکانی بەیاریاندا پشتیوانی هەزەکانی دەسەەاتی فەلەستین بکەن لە پرسی فەلەستینیشدا مەیدانەک بدە بە هەزە ئیسلامیەکان و حەماسیش لەرەوە دەست پەدەکات. سیناریەیەکی هاوشەویبردنەپەشەوەی داعش. بەم شەوەیە پرسی خەەکی فەلەستینیان ەفاند و کردیان بە ململانەی نەوان ئایینە جیاوازەکان. تا ئەو کاتە ململانەی نەوان هەردوولا لەسەر هەەاواردنی نەتەوەیی و پرسی دەوەەتی فەلەستین و مافی چارەی خەنووسینی خەەکی فەلەستین و هتد بوو. بەەام بە ئەنقەست و بە ئاگادارییەوە خستیانە چوارچەوەی ململانەی نەوان ئیسلام و جولەکە. لە حکوومەتی ئیسرائیلدا کوتلە توندەەوە ئاینییەکانی وەک حکومەتی ئەستای نەتانیاهە دەستی باەایان هەیە، کە هەموو شەرعیەت و هەکارەکانی بوونی وەاتەکەی لە تەورات و بەەەنی خاکی بەەەندراوەوە وەردەگرەت.

ئەم چوارچەوە ئایینییە بە تەواوی لە بەرژەوەندی ئیسرائیل

کاردەکات، چونکە بنەمای کێشەکە کە ئاوارەبوونی خەڵکی فەڵەستینە، وەک ململانێ و شەڕی مەزهەبی ئایینیەکان بەڵامدا دەبات ودەشوێنێت. بەڵگەگەلێک هەن کە بە ڕوونی نیشانی دەدەن کە ناتانیاهۆ بە ئەنقەست سیاسەتی بەهێزکردنی حەماسی پێیەو کردووە بۆ ئامانجی دووبەرەکی نانەوە لە ڕێزی فەڵەستینییەکاندا (لە نێوان فەتح و حەماس) و بە کردەوە پلانی پێکهێنانی دەوڵەتی سەربەخۆی فەڵەستینی تەکردووەتەوە.

لە لایەکی دیکەوە هێزگەلێکی وەک حیزبوڵڵا، حەماس و کەماری ئیسلامی هەن کە ئامانجی ڕەشی جیهادی ئیسلامییان لە دژی زایۆنیستەکان هەیکەردووە. لەهەردوولاوە مەسەلەکە بووەتە ململانێ و شەڕێکی مەزهەبی، لەکاتێکدا بنەمای مەسەلەکە بەهیچ شێوەیەک ئایینی نییە و هیچ پەیوەندییەکی بە جیاوازی ئایینیەوە نییە. مەسەلەکە تایبەتە بە ئاوارەکردنی خەڵکی ناوچەیەک لە ماڵ و حاڵی خۆیان و ئێمەش پرسەکە کە دەبێت چارەسەر بکرێت.

وەک ئاماژەم پێدا، هێزە ئیسلامییەکان و حکومەتی ئیسرائیل لە چوارچێوەیەکی ئایینیدا هەردوو کیان پرسەکەیان بردووەتەوە و هەر لەبەر ئەمەشە کە ئەمە شاهیدی ئەو کارەساتانە دەبین کە ئێستا باستان کرد. لە مێژوودا دەندانەترین تاوان لە شەڕی ئایینییەکاندا ڕوویانداوە و نموونەیەک ئەم شەڕەی ئێستایە.

حەسەن ساڵحی: هەرشەکی وەها بەرفراوانی هێزە ئیسلامیەکان بە سەر ئیسرائیل بە وەنەیە. بەشەک لە چاودێران پێیان وایە کە هەندەکانی ئەم شەڕە بە هەی پشتیوانی سیاسی و سەربازی کەماری ئیسلامیی حەماس و حیزبوڵڵایە. بەچوونی ئەوە لەم بارەیەوە چیە؟

حەمید تەقوایی: گومانی تێدا نییە کە کەماری ئیسلامی یەکێکە لە هێزە سەرکییەکانی پشتیوانی نەک هەر حیزبوڵڵا و حەماس بەڵکوو لە بزووتنەوەی تیرۆریستی ئیسلامی سیاسی لە ناوچەکە و لە جیهاندا. زۆر ڕوونە کە کەماری ئیسلامی هەمیشە لە ڕووی دارایی و سەربازی و سیاسییەوە پشتیوانی ئەو هێزانە بووە. بە کەماری ئیسلامی، بەتایبەتی پرسی فەلەستین ئامانجێکە بۆ پاراستنی پێگەی خۆی و پاساودانی سیاسەتە کۆنەپەرستانەکانی لە ناوچەکە و تەنانەت لە دژی خەڵکی ئێرانیش.

هەر بۆیە ئەم شەڕە بەناچاری پێی کەماری ئیسلامیشی تێدەکەوێت. بەگومانم خامنەیی بە ئەوەی نەکەوێتە ژێر فشاری ڕاستەو،

ایدگینت کە ئەم استوخ لەم شەدا بە شداریمان نەکردوو، بەام لە هەمان کاتدا ایدگینت کە ئەم پشتیوانی حەماس دەکەین، ئەمانە گەنجی ئازای فەلەستینین و پاەوانن و هتد. بە واتایەکی تر، کوشتنی منداان و ئەو کارساتانەی کە حەماس بەسەر خەکی ئیسرائیلدا هەناوە، لە وانگەی کەماری ئیسلامییەوە هەنگاوەکی جەی ستایش و ئازایانە و قارەمانانە. هەموو جیهان ئەمەی بینیوە و هەمووان دەزانن کە کەماری ئیسلامی سەر بەم بلەکە سەروو کەنپەرستانە لە ناوچەکەدا.

بەدیاریکراوی کەماری ئیسلامی لە بواری سیاسەتی ناوخە و ناوچەییدا دەیوەت ئەم شەە بە بەهەزکردنی خەی و بارودەخی قەیراناوی خەی بەکاربهەنەت، لە دژی شەش لە ناو ئەران و لە ناوچەکەدا بە ئەوەی ەگری لە نزیکبوونەوەی سعودیە و ئیمارات لە ئیسرائیل و پەیمانی ئیبراهیم و هتد بکات. هەر لەبەر ئەم هەکارانە کەماری ئیسلامی پەویستی بەم شەە هەیە و دەیوەت کەک لەم شەە وەربگرەت. بەام ئەوەندەی پەیوەندی بە کەمەگای ئەرانەوە هەیە، ئەم جەرە هەوانەی ژەم سەرکەوتوو نابەت. بەپەچوانەوە ناەزایەتی بەرامبەر ئەم شەە دەگەەت بە گەرپانەیەکی دیکە لە خەبات و ناەزایەتیی خەکدا. ئەم حکومەتەکە کە ووبەووی شەشەکی مەزن بووەتەوە و بە لەگە هەر هەنگا و هەوەکیدا زیاتر بەرەو لەواری لەناوچوون دەجەت. دەنیام ئەم شەە بە زیانی کەماری ئیسلامی کەتایی دەت.

حەسەن سالحی: دوای کوشتنی جەرگبەو نامرەڤانەی بەشداربووانی فەستیڤاەکی میوزیک لە باشووری ئیسرائیل و موشەکبارانی چەند شارەکی ئەم وەاتە و کەمەکوژی دانیشتوانی گوندە سنووریەکان لەلایەن حەماسەوە، حکومەتی ئیسرائیل لەگە بەردومانی بەردەوامی غەززە.، دەستپەکردووە بەهەرشەکی تەەسەنانەی بەرفراوان ،ایگەیاندووە کە ئەم تەنها سەرتایەکە. ئایا ئامانجی نەتانیاهە ئەوەیە کە حەماس بەتەواوەتی تەکبشکەنە و دوبارەی کەرتی غەززە بلکانەتەوە بە ئیسرائیلەوە؟

حەمید تەقوایی: باس لەوە دەکرەت کە ئەم هەرشە ئاسمانییە بەردەوام و بەردومان و مووشەک باران و هتد، لە ەژانی داهاتوودا هەرشەکی زەمینیشی لەگەدابەت. ئیسرائیل زیاتر لە ٣٠٠ هەزار سەربازی لە سنووری غەززە کەکردەتەوە بە مەبەستی دەستپەکردنی لەشکرکەشی زەمینی. ئەوان خەیان ایانگەیاند کە ئەم کەتایی کارەکانی حەماسە، بەام هەشتا ووەن نییە کە ئایا کەتایی هاتنی کارەکانی حەماس بە مانای کەتایی هاتنی ئەو ئەردوگایە لە کەرتی غەززە کە

لەبەردەستی فەلەستینییەکان بۆجێیان هێشتووە یان نا. پەیوەستە ئەمە ببینرێت، بەڵام لە هەر حاڵەتێکدا بەیارە غەززە بە تەواوی لەناوببرێن. جەنەڕاڵەکی ئیسرائیلی ڕایگەیاند کە کەرتی غەززە دەگەنینەوە بە سەردەمی بەردین. واتە بەرد لە سەر بەرد دانانێین. ئەوان پلانێکی وایان هەیە و بە بیانووی ئەوەی کە دەیانەوێت حەماس لەناوببەن، تەواوی کەرتی غەززە لەناو دەبەن، ئەمەش لە ڕاستیدا کەمەکوژییەکی بە وێنەی لەدەکەوێتەوە. یەکێک لە تاکتیکەکانی هێزەکانی حەماس پەنابردنە بە ناو خەڵک. بنکەکانیان لە ژێر زەوی و ژێر نەخۆشخانە و قوتابخانە و...هتد و مرۆڤ وەک قەڵغانی مرۆڤ بەکاردەهێنن. هەر جارە هەرشێک بە سەریان دەبڕێتە هەی لەناوچوونی هەموو نیشانەکانی ژیان لە کەرتی غەززە. ئەوان بە ووونی ڕایانگەیاندووە کە دەیانەوێت هەمان شت بکەن. بیانووێکیان هەیە بۆ لەناوبردنی هەموو شتێک لە کەرتی غەززە. بۆیە، بەڕاستی هێزەکانی حەماس وەک داعش کوشتارکیان ئەنجامداوە، ئەمەش وا دەکات مووی لەشی هەرکەسێک ڕاست بێتەوە. کوشتارێک کە تەنانەت لە تاوانی جەنگیش تێدەپەڕێت. بەڵام تاوان پاساو بۆ تاوان نادات. حکومەتی ئیسرائیل دەیەوێت بە کوشتاری خەڵکی غەززە تۆڵە لە حەماس بکاتەوە.

تا ئێستا ڕوون نییە کە هەرشەکانی ئیسرائیل لە کۆتاییدا بەرەو کوێ دەڕوات. لەوانەیە دووبارە داگیرکردنی کەرتی غەززە بێت یان دووبارە لکاندنی بە ئیسرائیلەوە. بەڵام ئەنجامەکەی هەرچییەک بێت، ئەم شۆڕە بەکوشتاری بە وێنەی لەگەڵدا دەبێت. کارەساتێک کە پەم وایە جیهان، خەڵکی شارستانی جیهان، تەحەمولی ناکات و لە بەرامبەردا دەوەستنەوە. بەڵای من وەستانی دەستبەجێی شۆڕ کە لەمەوە داوای دەکەین، دەبێتە پرسکی بەپەلە بە هەموو هێزێک و هەموو حکومەتێک کە توزقاڵێک بەها بە ژیانی مرۆڤەکان قایل بێت. دەبێت لە دژی ئەم شۆڕە بوەستین. لە بارودۆخی ئێستادا حکومەتی ئەمریکا و حکومەتەکانی ئەوروپا بە بیانووی هەرشی دەندانەی حەماس ڕایانگەیاندووە کە لەبەراوانێ وبە تەواوەتی پشتیوانی لەحکومەتی ئیسرائیل دەکەن. بەڵام پاراستنی ئەم پێگەیە لەگەڵ بەردەوامبوونی شۆڕەکە قورستر دەبێت. چونکە تاوانە جەنگیەکانی حکومەتی ئیسرائیل زیاتر دەبێت و قورستر دەبێت پاساو بۆ لایەنگرانی ئیسرائیل بهێنرێتەوە. بڕگریکردن لە ئیسرائیل بە بیانووی ئەوەی کە حەماس دەستی بە هەرشەکە کردووە، چیتر جێگەی خەی لە بیروڕای گشتیدا نابێت.

هیوادارم ئەم دەخە ببێتە هەی ئەوەی جیهانی شارستانی ڕاپەڕێت لە

دژی ئم تاوانبارانە بوستت و ەگە نەدات ئم کوشتارانە بەردەوام بەت.

حەسەن سالحی: دەسەاتدارانی کەماری ئیسلامی هەرشی حەماسیان وەک سەرکەوتن بە خەکی فەلەستین ئاهەنگ بە دەگیەان و پەشکەشکارانی تەلەفزیەنە فەرمیەکانی کەماری ئیسلامیش بە شەرمانە کوشتنی منداەان و خەکی بە دیفاعیان وەک دەستدرەژیکار پاساو بەدەهەناوە. ئایا ئم شەە لە بەرژەوەندی کەماری ئیسلامیدایە؟ کاریگەرییەکانی لەسەر بارودەخی سیاسی ناوچەکە و ئەران و شەشی ئەستا چی دەبەت؟

حەمید تەقوایی: کەماری ئیسلامی هەو دەدات زەرترین سوود لەم شەە وەربگرەت بە بەرژەوەندی خەی، هەزی خەی نیشان بدات، بانگەشەی ئەو دەکات کە هەشتا دەسەاتی ەکخستنی شەەکی لەو شەویەی هەیە و هەو دەدات هەز ئیسلامییەکانی خەی لە ناوچەکەدا بەهەز بکات.. هتد. بە گوتەی کەماری ئیسلامی، هەرشی حەماس گورزەکە لە حکومەتی "داگیرکەری قودس" و زیاتر تەپەی دژە ئیسرائیل لەدەدات.

بەام لە کەمەگای ئەراندا ئم قسانە کەیارەکیان. خەکی ئەران تاوانەکانی ئم حکومەتیان بینیوە کە بە بەراورد لەگە تاوانەکانی حەماسدا ەنگی پەونامەنەت. ئەگەر حەماس لە یەک هەرشدا هەزار کەسی کوشت، کەماری ئیسلامی لە ماوەی دەسەاتی خەیدا دەیان هەزار کەسی هەر ئەران کوشت. نەک لە شەدا، بەکو وەک حکومەتەک هاوەاتیانی خەی کەمەکوژ کردووە. دوا حاەتیش کەمەکوژی ١٠٠ کەسە لە ەژی هەینی خوەناوی زاهیداندا بوو. ئمە حکومەتەکە کە تەقەی لە چاوەکان کردووە و تەقەی لە منداەان کردووە و کیمیابارانی قوتابخانەی کچانی کردووە و دەستدرەژی کردووەتە سەر زیندانییەکان و تاوانی دیکە. هەرکاتەک حکومەتەکی لەو جەرە تاوانەکانی حکومەتی ئیسرائیل ئاشکرا بکات، خەک تەنها بە زەردەخەنەیەکی تا وەامی دەداتەوە. دەەن سەرەتا دەستە خوەناویەکانت لە شوەنەک بشارەوە، ئینجا ئەوانی تر ئاشکرا بکە! خەک دەمەکە دروشم دەەنەوە، فەلەستین بەجەبهەن، بیر لە ئمە بکەنەوە. بەیە ئم فەلەستیندەستیە لە کەمەگای ئەراندا هیچ جەگایەکی نییە.

ئامانجی ەژیم قەناعەت پەکردنی خەکی ئەران و بەدەستهەنانی خەشەویستی نییە. دەزانەت تازە کار لەکار ترازاوە. مەبەستی هەزنواندن و ترساندنی کەمەگایە. دەیەوەت نیشان بدات کە نەک هەر لەرزەک نیە، بەکو تەحەدای ئیسرائیلی کردووە. بەام ئمە

کورتخایەن و ئاگوزار. هەروەک وتم لە درێژەی ئەم شیکردا کارساتێکی وا ڕوودەدات کە هەڵگیرسێنەرانی دەکۆنە بەر نەفرەت و تووڕەیی زیاتر لە لایەن خەڵکی نێک تەنیا ئێران بەڵکو خەڵکی ناوچەکە و خەڵکی فەڵەستین خۆی و خەڵکی جیهانی شارستانی. بەم مانایە لە درێژخایەندا کەماری ئیسلامی دەداوی ئەم شەڕیە.

ئەوەی کە ئەوان لە تیڤیکانی خیانەوە بەرگری لە کوشتاری منداڵان و خەڵکی ئیسرائیل دەکەن وەک کوشتنی دەستدرێژیکار، بە خەڵکی ئێران جەگەی سەرسوڕمان نییە. ئەم حکومەتەکە لەسەر تاوانی بەهایی بوون خەڵک دەکوژێت، لەسەر تاوانی بێ حیجاب دەکوژێت، لەسەر تاوانی لادەر و کوفر و سوکایەتی بە پیرۆزییەکان و هتد دەکوژێت. بە شێوەیەکی سروشتی ئەم کەسانە پێیان وایە تەنانەت منداڵەکی ساواش وەک دەستبەسەرداگرتن دەبە بکوژرێت. ئەم لۆژیکە تەنیا بە خوێندنەژانی وەک کەماری ئیسلامییە، هیچ کەسێک کە هەستی مرۆڤایەتیی هەبێت نێک هەر ئەو جۆرە پاساوانە قبوڵ ناکات، بەڵکو تووڕەیی و ڕق و کینەی بەرامبەر بەو تاوانبارانە زیاتر دەبێت و ئیرادەی بە ڕووخاندنی ئەم حکومەتە بەهێزتر دەبێت.

بەڵای من ئەم شەڕە مەیدانی شەڕکی نوێ لە بەردەم شەڕشی ژن ژیان ئازادیدا دەکاتەوە. گەڕپانی خەبات لە دژی حکومەتێکی شەڕخواز کە سەرمایەی سیاسی لە نەهامەتیەکانی خەڵکی فەڵەستین و ئیسرائیل بنیاتناوە. شەڕش لە ئێران تاکە ڕێگاچارەی ڕاستەقینەیە کە بتوانێت سەری ماری ئیسلامی سیاسی کە کەماری ئیسلامییە بدابڕزوێدا و بەم شێوەیە خەڵکی ناوچەکە لە دەست هەڕەشە ئیسلامیەکان ڕزگار بکات. خەڵکی ئێران ئەمە دەزانن، خەڵکی جیهان ئەمە دەزانن و من پێم وایە ڕووی ڕەشی ئەم شەڕە بە کەماری ئیسلامی دەمێنێتەوە و دەداوی ئەم شەڕە کەماری ئیسلامی دەبێت.

حەسەن ساڵحی: هەڕەشەی ئاستەوەکانی ئۆپۆزسیۆن کە بە زۆری پاشایەتیخوازەکان، هەرشی دەندانەی حەماس دەخڕنە ئاستەی خەڵکی فەڵەستین و پۆپاگەندەکانیان دژی فەڵەستینییەکان و عەرەبەکان چەتر بووەتەوە. پەت وایە ئاگری ئەوە هەیە ئەم پۆپاگەندە ڕەگەزپەرستانەی هەڕەشەئاستەوەکان بە لە بەرچاوگرتنی دوژمنایەتی خەڵکی ئێران لە گەڵ هەڕەشە ئیسلامیەکاندا جێگایەک لە کەمەگادا بکاتەوە؟

حەمید تەقوایی: ڕەنگە ئەوانیش لایەنگریان هەبێت، بەڵام جێگایەک نادزنەوە. ئەم شەڕشە شەڕشی ژن ژیان ئازادیە. شەڕشی نەتەوەیی-

نیشتمانی و پیاو نیشتیمان ئازادی وکوروشی هەخامەنی و شانازیکردن بە دێرینەکانەوە و هتد نییە. ئەمە شێوەکی نوێیی نییە، شێوەکی ئینسانییە. خەڵک خۆی ئەمڕۆ ئاگایاندووە، دروشمی سەرکی شێوش ئەمە دەڵێ. هەر لەبەر ئەم هۆکارانە، تەنانەت ئەمڕۆش هێزە پاشایەتیخوازەکان لە نێو خەڵکدا جێگەیەکی ئوتۆپیان نەبووە.

بەڵام ئەوەندەی پەیوەندی بەم شێوەیە، وەک هەر بوونەوەرێکی کۆمەڵایەتی کە کۆشێ فەلەستین هاتە ئاراوە، ڕەنگ و ڕیشەکەی ناڕەزایەتی بوو بەرامبەر بە ئاوارەبوونی خەڵک لە وڵات و ماڵی خۆیان و لەپێناو بەدەستهێنانەوەی چارەنووسی خۆیان، کە خواستێکی پشکۆتنخوازانە و مرۆڤدۆستانەیە. بەڵام کاتێک ئەم خواستە مرۆڤانەیان لە لافاوی ئایینی و قەومی و ڕەگەزیدا پێچایەوە، بوار بە ماندەکردنی هێزە ڕەگەزپەرستەکان هەبوو. هێزی ئۆپۆزسیۆنی ڕاست و بەتایبەتی پاشایەتیەکان بشکن لەو هێزە قەومی و ڕەگەزییانە. ئەوان تۆپی ئێران و ئێرانییەوون لەدەدەن و دژە عەرەب و دژە ئەفغانین. لەم دواییانەدا شایتحاڵی ئاق و کینەیان بووین بەرامبەر بە کۆچبەرانی ئەفغانستان. نەفرەتکردن لە عەرەبکانیش بشکە لە ناسنامەی ئەوان. دژی خەڵکی فەلەستین و حەماس و تاوانکانی دەخانە ئەستۆی خەڵکی فەلەستین. لە تویتێکدا نووسیم حەماسهەر ئەوەی کە کەماری ئیسلامی نوێنەرایەتی خەڵکی ئێران دەکات، نوێنەرایەتی خەڵکی فەلەستین دەکات! واتە هیچ، مانای ئەوەیە حەماسیش وەک کەماری ئیسلامی دوژمنی خەڵکە.

لەم نووسینەدا، هێزە ڕاستەوەکان کە ناسنامەکەیان ئێرانییەوون و ڕەگەزپەرستی ئێرانی و گەورەیخوازی فارسەکانە بەرامبەر بە بیانییەکان و کۆچبەرانی ئەفغانی و عەرەب و فەلەستینیەکان،کەواتە خۆیان بشکن لە کۆشێ خەڵک. سیاسەتی ئەوان ئەوەیە چاو لە تاوانکانی ئیسرائیل دابخێن و تاوانکانی حەماس لە پێی خەڵکی فەلەستین بنووسنەوە. ئەمە هەڵە و پێگەی ئەوانە. ئەوان بانگەشە دەکەن، دروشم دەدەنەوە، هەوڵستیان لەسەر ئەمە هەیە و بە بەوای من یەکێک لە ئێرکەکانی هێزە پشکۆتنخوازەکانی وەک حزبی ئەمە ئەوەیە کە لە دژی کەماری ئیسلامی و دژی هێزە ئیسلامییەکان و دژی حکومەتی ئیسرائیل و دژی هەموو ڕەگەزپەرستەکان وهێزە قەومی ناسیۆنالیستیەکان، لەوانەش ڕەگەزپەرستی ئێرانییەینە مەیدان. هەموو ئەمانە نەوت بە ئاگری ئەم شێوەدا دەکەن و دەبێت بەریان پێبگیرێت.

حەسەن ساڵحی: هەروەک لە سەرەتای چاوپێکەوتنەکەدا ئاماژەت پێکرد،

پرسی فلستین و ئاواربوونی خکی فلستین، پرسک کمژووکی هندی تمنی حکومتی ئیسرائیل، کبووت ناوندکی قیران و شی ماورانکر لناوچکدا. چارسری ئم کشیچییه؟ پشمرجکانی چارسرکردنی پرسی فلستین چین؟

حمید تقوایی: بگومان لم بارودخی ئستادا مرجی یکم ئویه کبزووترین کات ئم شبوستنرت. لدی ئم شدا هیچ چارسرکی سیاسی واقیعی و مومکین لئارادا نییه. ئرکی یکم اگرتنی شو. وونکحکومتکانی ژئاوا سیاستکی لو شویان نییه. لالایکی ترولبلکی برامبر ئوان و هزئیسلامییکان و بلکی ووسیا – چین نک هر ئامانجیان ئو نییه دستبجشکابگرن، بکو هموویان بجرک لجرکان سوودی لوردگرن. بیکشکدگتو بدساتی خودی خک و هزپشکوتنخواز و ئازادیخوازکانی جیهان بکخستنی نازایتییکی برفراوان لدژی شو دستبجی اگرتنی شو.

لپوند بو پرسیاری کچارسری پرسی فلستین چییه، دبببم کچارسرکه، بپچوانی ئوی کپدچت، یان باشتر بم، پچوانی ئو هو و وشونانی کچندین سا بئازکردنی گیراوتبر، لبنتدا شتکی ئاز نیه. ئم چارسر ماویکی زر پشنیار کراو، تنها ئیرادی سیاسی لالاین حکومتکانو نییه بچارسرکردنی. وک وتم دردو ئازارکانی خکی فلستین ئامرازک هم بزووتنوی ئیسلامی سیاسی و هم بحکومتی ئیسرائیل بپاراستنی پگ و دساتی خیان، هر بیه نایانوت ئم پرس چارسر بکرت. بتایبتی حکوومتی توندو و استوی نتانیاه کهوی سپاندنی یاسا ئایینیکانی ئایینی جوولک ددات بسر کمگادا، سوود لململانه لگ هز ئیسلامییکانی وک حماس وردگرت.

لم دخدا ئیرادیکی سیاسی بچارسرکردنی کشک بوونی نییه، بام چارسرکردنی کشک شتکی ئاز نییه. همان گایه کماویکی زر وک چارسری دوو دوت پشنیار کراو و ئم لبیر کراو. چارسری دوو دوت لسر بنمای ئوی کخکی فلستین وک خکی ئیسرائیل مافی ئوی هیه کبهرمند بت لدوتی سربخی خیدا. پویست جیهان دان بمافی هبوونی خاک و دوتی فلستینی سربخ و یکسان لپا دوتی ئیسرائیلدا بناست. وشی سرکی "مافی سربخ و یکسان" و نک

حکومەتەکان وەک حکومەتی خەبەوەبەر و لە ئاستیدا لە ژێر چاودێری حکومەتی ئیسرائیل لەگەڵ هەزە ئیسلامییە هەوساربچاوەکان. حکومەتەک کە خەڵکی فەلەستین بەئاستی بتوانەت لە هەلومەرجەکی ئازاد و دیموکراسیدا هەڵیبژێرەت و بتوانەت کەمەگەیەکی تایبەت بە خەیان هەبەت شانبەشانی دەوەتی ئیسرائیل وەک حکومەتەکی سەربەخەی. خەڵکی ئیسرائیل، خەڵکی فەلەستین، خەڵکی جیهان نەک هەر کەشەیەکیان لەگەڵ ئەم ئەگایە نییە، بەڵکو بە تاکە ئەگای ئینسانی و ئاستی دەزانن. هەمووان دەزانن کە مەحاڵە ملیەنان کەس لە خاک و ماڵ و حاڵی خەیان ئاوارە بکرێن و چاوەڕێی ئەوە بکەن کە شەڕ ووناداتو خەڵک تەسلیم دەبەت و ئەژانە زیاتر و زیاتر لە ژێر فشاردا بەت. ئەژانە شوێنی نیشتەجێبوونی جولەکەکان فراوانتر دەکەن، تەنانەت لە هەمان ئەو ناوچانەی کە بەخشیویانە بە فەلەستینییەکان. ووونە کە ئەمە دەبەتە باروتی تەقینەوەی چەندین شەڕ، وەک چەن تا ئەستا بووە. بە چارەسەری ئەم کەشەیە دەبەت ماف بدرەت بە مافخوازان. پەویستە دان بە مافی ئینسانی خەڵکی فەلەستین و دەوەتی سەربەخەی فەلەستیندا بنرەت.

به داخه وه ئه م چاره سه ره به هەی دامه زراندنی حکوومه ته کانی وه ک نه ته نیاهە له ئیسرائیل و هەزه هەوساربچاوە کانی وه ک حه ماس و حزبوالله زیاتر و زیاتر دەست پەانگەیەشتوو دەکه وەت بەرچاو. هەر بەیە پخستنەلاوە و پەراوەزخستنی ئەم هەزانە پەشمەرجی یەکەمە بە چارەسەرکردنی ئەم کەشەیە. پەویستە خەڵکی جیهان لەپاڵ داوای کەتایی هەنان بە دەستبەجەی شەڕ جەخت لەسەر ئەم چارەسەرە مرەییە بە کەشەی لەمەژینەی فەلەستین بکەنەوە.

حەسەن سالحی: پەویستە هەزە پەشکەوتنخوازەکان و خەڵکی جیهان و بەتایبەتی خەڵکی ئەران لە وەامی ئەم شەڕە بەربەرییەدا چی بکەن؟

حەمید تەقوایی: بە گشتی ئەو جەرە شەڕانە خەشبەختانە لەلایەن هەزە پەشکەوتنخوازەکانی جیهانەوە ئیدانە دەکرێن و بزووتنەوەیەک لە دژی دروست دەبەت، دەنە سەر شەقام و ناڕەزایەتی دەردەبەن. پەویستە لەم حاڵەتەدا دیاریکاوەشدا بەتە سەر شەقامەکان دژی هەردوو لایەنی شەڕەکە. بە گومان خەپیشاندان و ناڕەزایی جەراوجەر لە دەرەوەی وەات بەڕەوە دەچەت. هەندەکیان لایەنگری ئیسرائیلن، هەندەکیان لایەنگری حەماسن، بەڵام هەڕوەستی ئینسانی هەڕوەستی سەیەم. پەویستە دژی هەردوولا بەت. وە ئایگەیەنەت کە ناتوانرەت لە ئەگەی ئەم هەزانەوە پرسی فەلەستین چارەسەر بکرەت. ئەمانە لە بوونی ئەم ململانێیە دەخەن. لەسەر ئەم بنەمایە دەسەڵاتی خەیان، سامانی خەیان

بەدەستهێناوە و دەیانوێت بیهێنەوە. بە چارەسەرکردنی شێوەکە، پەیوستە خەڵکی فەلەستین و ئیسرائیل و خەڵکی هەموو جیهان یەکبگرن.لە دژی شە و لەدژی هەڵگیرسێنەرانی شەر، بێنە سەر شەقامەکان ، بە کۆتایی هاتنی دەستبەجێی شەو جەخت لەسەر چارەسەری ئینسانی پرسی فەلەستین بکەنەوە.

پەموایە لەم نووسینەدا خەڵکی ئێران و شێوەی ژن ژیان ئازادی لەبیر نەکرێن و هەوڵ بدەین ئەو بابەتانە بخەینە بەردەم خوێنەران. وەک وتم کۆماری ئیسلامی قاچەکی گرنگی ئەم شەڕەیە. دەیەوێت سوودی لە وەرگرتن بە ئاوەی پێگەی خۆی لەم دۆخە ناجێگیر و مەترسیدارە بۆزگار بکات کە شێوازی هەیە. بەدنیایی لە بەرامبەر ئەم هەوڵانەدا پەویستە، شێوەی ژن ژیان ئازادی زیاتر لە ئاوێنەی جەخت لەسەر دروشم و داخوازییە ئینسانیەکانی خۆی بکاتەوە و هێگە نەدات حکومەت لە سایەی ئەم شەڕەدا بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی ئێستا پاشکۆی پەبکات. لە دڵی ئەم شەڕەدا، پەویستە شە و هەرشەکی دیکە بە دروشمی کۆتایی هاتنی دەستبەجێی شە و بەمرەت خامنەیی شێوازو و بە تەحەدایەک بە کۆماری ئیسلامی وەک لایەنگری هەزە ڕەشە ئیسلامیەکانی وەک حەماس وحزبواللە.

ئێران تاکە وڵاتێکە کە شێوەکی مەزنی لەدژی بەبەی پشتی ئیسلامی سیاسی تێیدا بەدیهێنەرچێت، پەویستە سەرنجی خەڵکی جیهان بە شێوەی ئێران وەک بەرەیەکی گرنگ لە بەرەنگاربوونەوەی ئەم جۆرە شەڕە ناوچەییە ڕابکێشرێت. ئەم شێوەیە تا زیاتر بەرەوپێش بچێت و دواجاریش کە کۆماری ئیسلامی دەوخەنەت، خەڵکی جیهان و خەڵکی ناوچەکە بەتایبەتی لە شەی هەزە تیرۆریستە ئیسلامیەکان ڕزگار دەکات. بە شێوەیەکی واقیعی و بابەتیانە، شێوەی ئێران دەبێتە بەرەیەکی گرنگی خەبات دژی کۆماری ئیسلامی و بە وەستاندنی نەک هەر ئەم شەڕە بەڵکو بە دەبێتە هەی کۆتایی پەهێنانی یەکجاری بە شە و دوژمنایەتییەکانی نێوان فەلەستینییەکان و ئیسرائیلییەکان لە داهاتوودا.

١٢ی ئۆکتۆبەری ٢٠٢٣

تنگژی گومان بـ هیواکان..
شیعری شوان شفیق

کوتوومتـ گمکی قووو
مانگ زنگیانیـ بدستمو!
برچاوم لـ
تنها ئاسمانم لـ دیار،
پـ دچـ لـم شونـ پاپـک تک شکابـ
دبـ سرنشینکانی لـ کو بن؟
وا کس دیار نییـ
دست دگرم
داخـ دتوانم بگم بـ دروازی زگاربوون!

پیژیکی دارین بجـ ماو
پلیکانکانی برگی سرکوتنم ناگر
بـ کـك و زیوو!
لـو لاشو
لـ ژر پمدا دفلیقتو "هقیقت"
قواو دمووچاوی داپشیووم
ختووکم ددا هستکانم،
وردـ وردـ هزم برو لاوازی دچـ چ ناسرکـ!

دنگک دبیستم
لـ دوورو د
دنگك ئاشنایـ بـ گوکانم
دموت بمـ در و ناتوانم
دموت هنگاو بنم و ناتوانم
وک ئو مشکم لـ هاتوو
کـ سیکتینی بـ خراوتـ سر کارتنکی ق
دبـ بـ خواردنی چند سلک پنیر سزا درابم؟
سر برز دکمو
ئاسمان تنراو بـ ئسترـ
ئسترـی بختم لـ کویـ؟

هاوینم لا پاییز و
پاییزیشم لـ زیز

ماسی حەزم ئاو کراوە
لەم وەرزی قاتوو قەیدا
ژیان لە مرۆڤ تەکدراوە!

بە وڕێ نیم،
دەبێت ئەژ هەبەتەوە
ئەو لیتەیەی تەی کەوتووم
چاوەڕێم وشک بێتەوە
گووژمیش دەخەم
گیانم دەجەنێنە
سەرم لە شەواوە
بیرکردنەوەش
لە خاکی سفردا تەزیووە!

دیدارێک لەگەڵ هونەرمەندی شۆکار بەفرین ئیبراهیم

بەفرین ئیبراهیم: لە کوردستان گرنگی بە هونەرە جوانەکان وەک شۆکاری و پەیکەرتاشی نادرێت
بەفرین ئیبراهیم :پرۆژە و ئاواتم ئەوەیە بتوانم هونەری کوردی بە جیهان بناسێنم
هەڤپەیڤین- کامەران حاجی ئیلیاس

خاتوونی هونەرمەند" بەرفرین ئیبراهیم" هەرلەسەرەتایی قۆناغەکانی ژیانی منداڵی حەزوو ئارەزووی بە هونەری نیگار کێشان هەبووە،هەروەها لە بواری نواندیش بەهرەکی باشی هەیە بەشداری چەندین کۆرتە فیلمیش کردوە، خاوەنی چەندین پیشانگای شۆکاریە،کاریگەری هونەرمەندی جیهانی (ڤانگۆ)،لەسەر کارە هونەریەکانی ڕەنگی داوەتەوە لە تابلۆکانیدا زیاتر بابەتی ئافرەت و ژینگە لە خۆ دەگرێت بەهۆی دەست ڕەنگینی لە هونەری شۆکاری داواکاری زۆری لەسەر تابلۆکانی هەیە هاوڵاتیان لە ڕەگەی تەکنیکەماتیەکان داوای تابلۆکانی دەکەن بەمەبەستی ئاگادار بوون

لە چالاکییە هونەرییەکانی ئەم هەڤپەیڤینەمان لەگەڵی سازدا.

- ئەگەر بکرەت بە خوەنەرامان باس لە ژیانی هونەری خەتان بکەیت.
- من بەفرین ئیبراهیم بە"بەفرین چەلەبیانی " ناسراوم ،خەڵکی مەهابادی ڕۆژهەڵاتی کوردستانم و پەشتر لە ئەران 6 پەشانگای شەوکاری و 2 پەشانگای کاریکاتەرم کردەتەو، بەڵام ئەمە چەندساڵەکە لە سلەمانی دەژیم و لە دوو گەلەری دایمەند و نەوا ئیشی هونەری دەکەم و هەروەها لە ڕەگای تەڵەکەمەایەتیەکان داواکاری خەڵک وەرئەگرم و تابلەی شەوکاری بەیان دەکەشمەو .

*بەکامە هونەرمەندی شەوکاری کورد یاخود جیهانی سەرسامیت و کاریگەریان لەسەرت هەبووە؟

- زیاترین کەسەکی هونەرمەندی گەورە لەسەر من کاریگەری هەبووە ڤانگەک بووە کە هەم بە کارەکانی و هەروەها ژیاننامە و شەوازی جیهانبینی کاریگەری لەسەر من داناوە و تەنانەت چەند بەرهەمەکم کەشاوەتەوە و هەروەها ئیلهامم لە تابەکانی وەرگرتووە بە کارەکانی خەم.
- چەن هەسوکەت لەگەڵ رەنگەکان دەکەیت و بە جوانکردنی تابلەکانت بەکار دەهەنیت؟
- من هەم بە ڕەنگی ڕەنی و هەم بە ئەکریلیک ئیش دەکەم بەڵام زیاتر ڕەنگەسەرەکیەکانم هەیە و خەم تەکەڵاویان دەکەم و ڕەنگی تازەیان لە دروست ئەکەم لە هەمان کاتدا هیچکات ڕەنگە سەرەکیەکان بە تەنیا بەکار ناهەنم و هەوە دەدەم بە تەنەکی دەخواز و تایبەتی خەم بیانگەم و بەکاریان بهەنم. من کاتە تابلەیەک دەکەشم خەم لە نەو تابلەیەکە دەبینمەو لەگەڵیدا دەژیم هەست دەکەم لەو دونیاییەدا دادەبەم.
- بابەتەکانی تابلەیەکانت چین؟

-بابەتی تابەکانم هەمووشتەک لەخە دەگرەت بەهەی ئەوەی کە من بەپەی داواکاری خەڵک کارئەکەم و ئەوانیش هەمووشتەکی جەراوجەر داوا دەکەن بەڵام وەک حەزی خەم کە زیاتر بابەتی ژن و ژینگە لە کارەکانم هەڵدەبژەرم چونکە هەست ئەکەم زوەمیان لە کراوە.

- قوتابخانەکانی هونەری شەوکاری زەرن وەکو (واقعی ، سوریالی ،تەجریدی ..) تە زیاتر لەکام قوتابخانەی هونەری کار دەکەیت؟

- ئوانی کە داواکاری خەک بن زیاتر واقعی یان ئیئالن و وەنی کەسکی تایبەت یان سروشت و گیاندارە بەام خەم زیاتر کاری سورەئالم پە جوانترە و هەروەها ئیمپەرسیەنیزم و کارەکانی مامەستا ڤەنگەک سەرنجم ادەکەشن و کار لەو بوارانەش دەکەم.

*پەتان وایە بەهرەی خەرسک ،بنەمایەکی سەرکییە بە ئەوەی هونەرمەند داهەنان بکرەت؟

- پەموایە هەموو مرەڤەک جەرە بەهرەیەکی تەدایە و خەرسکیش گرنگە بەام ئەوەی کە کەسەک پەشدەخات هەوەدانی بەردەوام و بە وچانە و چەندە کاتی زیاتر بە شتەک دابین بکەی ئەوەندە تەیدا شارەزا دەبیت بەیە دەەم بەردەوامی و هەوەدان.
- ئەو کەشەو گرفتانە چین کەدەبنە رەگر لەبەردەم کاروانی هونەریت ؟
- بەداخەوە بەربەستیش هەر هەیە بەتایبەت لە کوردستان گرنگی بە هونەرە جوانەکان وەک شەوەکاری و پەیکەرتاشی نادرەت و لە دانانی پەشانگایەکی نەودەوەتی کە ناتوانین بیکەین تا هەەشەی هەندە کەسانی توندەو کە دەەن کارەکەت حەرامە تووشی زەحمەتی و ناخەشی دەبین.

*پرەژەی داهاتووتان هەیە؟

- من بەردەوام دەەم پرەژە و ئاواتم ئەوەیە بتوانم هونەری کوردی بە جیهان بناسەنم و هیوادارم ەژەک بتوانم لە زەربەی وەاتان پەشانگای هونەری کوردی بکەمەو.

JUST
BE

حەز.. شیعری دڵکەش قادر

تۆ ئاوازێکی غەمگینی بەسەر دوا هەنسکەوە
هەنسکی من
ئاوازێکە لە میلادی بەفرباریندا بەربوونەوە
نەو دوا دڵۆپی شیعرێکی شەرمنەوە
شەرمنی تۆ
دوا نیگای دەنگی ژیانەوەی سلێمانیی و
ترپەکی حەزێکی شتانە
ئای یادی بەخێر
من و تۆ خونی هوێدا
کەوتۆتە سەر نینۆکی پەنجەتووتەمان.
حەوشەی پشتەوەمان
کەژانێکی غەمگینە و دەمانباتەوە سەر خوانێکی حەزێکی شتانە
شتانە وەک توانە لە ترپەکی چاڕ لە نیوەی شەودا.
سلێمانیی
دڵکەش قادر

سایکۆلۆژیای وێنەکانی منداڵان.. ڕزا شوان

شەواز و ڕەبازی دەربڕین و گوزارشتکردن، لە هەست و سۆز و لە خەیاڵ و بیر و هۆش و لە پێداویستییەکان و لە کێشە دەروونییەکان و گیاندنیان بە کەسانی تر، لە لای منداڵان جیاوازییان هەیە لەگەڵ گەورەکاندا. گەورەکان بە قسەکردنی ڕاستەوخۆ یا بە نووسین دەربڕین دەبەن و گوزارشتیان لێدەکەن و بە کەسانی تریان دەگەیەنن. بەڵام منداڵان بە زۆری لە ڕێی وێنەکێشانەوە گوزارشت لە ناخی خەیان دەکەن و دەیانخەنە سەر پەڕەی کاغەز.
وێنەکانی منداڵان، زمانێکی جیهانییە کە هەموو منداڵانی جیهان بەشداریی تێدادەکەن. بگومان هەموو منداڵان لە هەموو

قەناغەکانی تەمەنیاندا، لە ماڵەوە و لە باخچەی منداڵان و لە قوتابخانەی بنەڕەتیدا، ئارەزوویەکی زۆریان بۆ وێنەکێشان هەیە، زیاتر لە هەموو چالاکییەکانی تر حەزی لێدەکەن. پەروەردەی هونەری وانەیەکی گرنگە لە پڕۆگرامی قوتابخانەی بنەڕەتیدا. منداڵ بەبێ هونەر منداڵێکی بێ دایک و بێ باوکە. وێنەکێشانی منداڵان، تەنیا چالاکییەکی ئەبستراکی (ناهەستی) ی بە مەبەست نییە، بەڵکو گوزارشتە لە هەستەکانی ناخی دەروونیان، لە خەیاڵ و خەون و لە هێواکانی ئەمڕۆ و داهاتوویان، لەو شتانەی خۆشیان دەوێت یا خۆشیان ناوێت. لە خۆشی و ناخۆشییەکانیان، لە گرفت و لە کێشە دەروونییەکانیان. لە پێداویستییەکانیان،...هتد.
سەرەڕای ئەوەش چەژ و خۆشییەکی زۆر بە منداڵان دەبەخشن. لە کاتی وێنەکێشاندا چەند بۆشەکی مەشکیان چالاکتر دەبێت و خەیاڵیان فراوانتر دەبێت.
(چارلی چاپلن) دەڵێت:"من میهرەبانی لە منداڵەکەوە فێربووم، کاتێک کە بینیم لە پێڕاوی وێنەکێشانەکێیدا، خەری بە ڕەنگی ڕەش ڕەنگ کردبووە، تاکو باوکە کرێکارەکەی لە کارکردندا ئارەق نەکات".
(پاپلۆ پیکاسۆ) ش دەڵێت" کە منداڵ بووم، چوار ساڵم بەسەربرد، تاکو وەکو مایکل ئەنجیلۆ وێنە بکێشم. بەڵام هەموو تەمەنم لە ڕاهێناندا بەسەربرد، تا بتوانم وەکو منداڵێک وێنە بکێشم" دەشڵێت:"زەر شت لە هونەری زارۆکانەوە فێربووم".
وێنەکانی منداڵان ئاوێنەی بەگەردی زادەی هەش و خەیاڵ و دەروونی پاکی منداڵانن.
منداڵان خاوەنی هونەری وێنەکێشانی تایبەتی خۆیانن. دەستوور و ڕێباز و ستایلی خۆیان هەیە. پێوەندییان بە بنەماکانی هونەری کۆن و تازەوە نییە. منداڵان لە تابلۆکانیاندا، کۆن و نوێ و ڕێبازی هەموو قوتابخانە هونەرییەکانی وێنەکێشان بەرجەستەدەکەن. ئازادن کە چۆن خۆیان حەزبکەن و بیانەوێت ئاوها تابلۆکانیان دەکێشن و ڕەنگیان دەکەن. بۆیە نادروستە و نابجێیە، ئەگەر بە پێوەری ئاکادیمی، پێوانەی وێنەکانی منداڵان بکرێن.
وێنە گوزارشتێکی هەمایی هونەرییە، هەروەکو رستەی ئاخاوتن کردنە. دەکرێت وێنەکانی منداڵان، پەیامێکی ئاراستەکراوبێت بە دایکان و باوکان و مامۆستاکان و بە هەموو ئەوانەی لە دەوروبەریانن. دەشێت وێنەکانیان چەندین گلەیی و گازندەیان لەخۆگرتووبوون، یا گوزارشتبن لە خۆشی و خۆشەویستی و لە گۆشبینی و هیواکانیان.

وێنەی منداڵان چییە؟ مەبەست لە وێنەی منداڵان، ئەو هەڵکارییە ئازادەیە، کە منداڵان گوزارشتی لێدەکەن و دەیخەنە سەر کاغەز و دار و دیوار و بەرد و شەقام یا هەر رووبەکی تر، تەنانەت لەسەر جەستەی خۆشیان وێنە دەکێشن. منداڵان لەو کاتەوە دەست بە وێنەکێشان دەکەن، کە پەنجە ناسکەکانیان دەتوانن پێنووس و فرشە، یا تەباشیر بگرن. واتە لە تەمەنی (١٠) مانگانەوە کە هێشتا گۆوگاڵ دەکەن و بە تەوای پێیان نەگرتووە تا باڵقبوون. کە بە شانازی و چاوگێشی و خەندەوە وێنەکانیان، پێشانی دایکان و باوکانیان دەدەن و چاوەڕێی کاردانەوە و وەڵامیان دەکەن. بەڵام ئایا هەموو دایکان و باوکان، ئەوە دەزانن کە چ واتا و مەبەستێک لە پشتی هەڵکاری و وێنەکانی منداڵانەوە هەیە؟ ئەی دەزان بە چی شێوازێک وەڵامیان بدەنەوە؟ ئایا دەتوانن لە ڕێی ئەو هەڵکاری و وێنانەوە، بچنە ناو جیهانە بەرین و پاک و سەیر و سەمەرە و ئەفسوناویی‌کەی منداڵان؟ وەڵامی ئەم پرسیارانە لە لای خودی دایکان و باوکانە.
ئەم قەناغەی منداڵی زۆر گرنگە، پێوەستە دایکان و باوکان پەداویستییەکانی وێنەکێشان و ڕەنگکردن، لە پێنووسی ڕەنگاوڕەنگ و بەیەی ئاوی و فرشە و کاغەز بە منداڵەکانیان دابینبکەن و بیانخەنە بەردەستیان. با بە ئەوپەڕی ئازادی و بە ئارەزووی کامی دڵیان، هەڵکاری و وێنەبکێشن. دەستخۆشی و ئافەرینیان بکەن.
(پاپلۆ پیکاسۆ) دەڵێت:"هەموو منداڵێک هونەرمەندە، کێشەکە لەوەدایە کە چۆن بە هونەرمەندی بمێنێتەوە".
منداڵان لە ڕێی وێنەکێشانەوە، گوزارشت لەو شتانە دەکەن کە هەستیان پێدەکەن، نەک ئەو شتانەی کە دەیانبینن. ئامانجی سەرکێشیان هونەر و داهێنان نییە، بەڵکو ڕوونکردنەوە و گوزارشتکردنە لە هەستە دەروونییەکانیان.
(ویلهام فیولا) دەڵێت:"منداڵ ئەوەی دیزانێت وێنەی دەکێشێت نەک ئەوەی دەیبینێت".
(مایکل ئەنجیلۆ) ش دەڵێت:"مرۆڤ بە ئەقڵی وێنە دەکێشێت نەک بە دەستی".
(ڤینسێنت ڤان کۆخ) یش دەڵێت:"خۆزگە بە وێنەکێشانەوە دەبینم، دوایش وێنەی خۆنکەم دەکێشم".
(پیکاسۆ) ش هەمان ڕا و بۆچوونی هەیە و دەڵێت:"من وێنەی ئەو شتە ناکێشم کە دەیبینم، بەڵکو وێنەی ئەو شتە دەکێشم کە بیری لێدەکەمەوە".

کەواتە ویلهام و ڤان کەخ و پیکاسۆ، شتێ بینراوەکان وەلاوە دەنێن و شەدبەندەوە بە دیوەکانی ناوەوەی ناخیان. کە بە راستی ئەوە کار و بەچوونی منداڵانە، کە بە تەواوی لاسایی سروشت ناکەنەوە، بەڵکو منداڵان ئەندازیارن و تەمارکاری ناخین. بۆیە (نیل جایمان) دەڵێت" گەورەکان ئەو ڕێگایانە دەگرنەبەر کە منداڵان دەزیوێنێتەوە".
بۆگومان شەفافییەت و عەفەویەت لە وێنەکانی منداڵاندا بەدی دەکرێن. بۆ نموونە:
منداڵان وێنەی ڕووبارێک دەکێشن، ماسییەکان لەناو ئاوەکەیدا دیارن. وێنەی دایکان و باوکانی خۆشەویستیان دەکێشن، کە باڵایان لە باڵای چیای هەڵگوردیش بەرزترن. وێنەی خۆر دەکێشن کە پێدەکەنێت. وێنەی کەسێک دەکێشن و بە بەیەی ڕەش دەموچاوی ڕەش دەکەن چونکە خۆشیان ناوێت. زۆر جار منداڵی کەراوە و دەخەش، وێنەی خانوویەکی گەورە، لە ناوەڕاستی لاپەڕەکەدا دەکێشێت و بە هەموو ڕەنگێ گۆشەکان بەیەی دەکات، ئەم خانووە، بە لای منداڵانەوە هەمای ئاسوودەیی و خۆشەویستییە بە خەزانەکانیان. منداڵانی گۆشبین و متمانەبەخۆ، وێنەی خۆیان بە گەورەیی لە ناوەڕاستی لاپەڕەکەدا دەکێشن. بەڵام منداڵانی شەرمن و نەکراوە و بە کەمایەتی نەبوون، وێنەکانی خۆیان بە بچووکی دەکێشن. ئاگەر لە گۆشەیەکی لاپەڕەکەدا کەشای، بە واتا منداڵێکی گۆشەگیرە. ئاگەر وێنەی گوێ و خەری گۆشیان کەشا، بە واتا گۆشبین و هیواخوازن، ئاگەر… هتد. تا ڕادەیەکیش جیاوازی لە نێوان وێنەکانی کچان و کوڕاندا هەیە. کوڕان بە زەری حەز لە کەشانی وێنەی ئۆتۆمبێل و فڕۆکە و تەپ و سروشت دەکەن، کچانیش حەز لە وێنەکەشانی بووک و زاوا و هەڵپەڕکێ و لە گوێ و گوڵزار و پەپوولە و خانوو دەکەن. بۆگومان باردوخی ئەو ژینگەیەی کە لێی دەژین، کاردانەوە و ڕەنگدانەوەیان لە وێنەکانیانی منداڵاندا هەیە.
سایکۆلۆژیای وێنەکانی منداڵان، یەکێکە لە لقەکانی زانیاری دەروونی، کە باس لە ڕاستییە سایکۆلۆژییەکانی پەیوەندار بە سەرهەڵدان و پێشکەوتنی وێنەی منداڵان لە هەموو قۆناغەکاندا دەکات و جیاوازییەکانی لە هەموو ڕوویەکەوە دەردەخات.
لێکۆڵینەوە لە سایکۆلۆژیای وێنەکانی منداڵان، گرنگییەکی زۆریان بە پەروەردەکاران و دەروونناسانی منداڵان و پزیشکانی دەروونناسی منداڵان و دایکان و باوکان و مامۆستاکان و شیکارانی وێنەکانی منداڵان هەیە. چونکە هێلکاری و وێنەکانی

منداڵان کڕستێکی گرنگن بە تەگێشتن: لە دروون، هەستکان، پاڵنڕکانی منداڵان و بەچوونیان دربارەی خەیان و کەسانی تر، لە نەخشییە دروونییەکانیان. گەلەک لە کەشە نەرنیی و ئەرنییەکانی منداڵانیش دەردەخات. نەرنی وەک گرفتاربوونیان بە (سترەسی و دوودەی) ئەرنیش وەک (ئاسوودەیی و شادی). شیکردنەوەی وردی زانستییانەی وەنەکانی منداڵان، یارمەتیدەر بە تەگێشتن لە منداڵ و بە چارەسەرکردنی ئەو کەشانەی پەوەی دەناڵنن. یارمەتیی پسپەرانی دروونناسی منداڵان دەدات، بە تەگێشتن و شیکردنەوەی کەسایەتی و تایبەتمەندییەکانی منداڵەتی.

ئەو هەلکاری و هەڵەت و پەتانەی کە منداڵانی بچووک دەیانکەشن، لە زانیاری دروونناسیدا، هەمان و مەبەستەک یا زیاتر دەگێنن. نەک وەکو هەندەک کەس ئەو هەڵکارییانەی منداڵان، بەبە مانا و بە پەوپووچیان دادەنن. پزیشکان و شیکارە دروونییەکان، لە رەی شیکردنەوەی ئەو هەلکارییانەوە، کە بە بە زاراوەی زانیاری بە (گرافەلەژی) ناودبرەت، واتا لەکدانەوە و شیکردنەوەی وەنەی کەشراو. لە زەر رووەوە کەشەکان و ململانە و نهەنییە دروونییەکانی ناخی منداڵان شیدەکەنەوە. چونکە وەنەکانی منداڵان هەکارەکە بە خامەشکردن و بەتاکردنەوەی هەچوونە دروونییەکانیان. رەگایەکیش بە پەیوەندی و ناردنی پەیام بە گەورەکان. هەر لە رەی ئەم پەیامەشەوە شیکارانی وەنەکان و پزیشکانی دروونناسی منداڵان، دەتوانن کەشە دروونییەکانی منداڵانی موفتەلابوو، بخەنە ناو بازنەوە و چارەسەری گونجاویان بە بدەزنەوە.

ئەگەر بە وردی و تەسەلی، لە هەموو روویەکەوە، باس لە لەکدانەوە و شیکردنەوە و سوودەکانی وەنەکەشانی منداڵان و رەو و ئەرکەکانی شیکارانی دروونی و پزیشکان و مامەستاکان و دایکان و باوکان بکەین و باس لەو رەنگانەش بکەین کە منداڵان، بەپەی ئارەزوو و مەبەستەکانی خەیان بەکاریان دەهەنن، باس لە شوەن و قەوارە و شەوەکانی وەنەکانیان و لە مانا و مەبەستەکانیان بکەین. باسەکی دوور و درەژە و چەندین لق و چەی لەدەبەتەوە. بە نووسینی چەند پەیەک کەتاییان نایات. هیوادارم لە دەرفەتەکی کەدا، زیاتر تیشک بخەمە سەر ئەم بابەتە گرنگە.

رەزا شوان

نەرویج: ٢٠٢٣